

Rotgans - © Rudy Vansevenant-

Lidmaatschap Natuurpunt: 24 euro per jaar te storten op rekening van Natuurpunt vzw (**BE17 2300 0442 3321 BIC:GEBABEBB**) met vermelding: lidmaatschap, Afd. Zuidrand Antwerpen, naam en adres. Als lid van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen ontvangt u het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift rAntGroen.

Adreswijziging: elke adreswijziging moet rechtstreeks gemeld worden aan Natuurpunt vzw, Coxielaan 11 - 2800 Mechelen (e-mail: Karina.deboeck@natuurpunt.be) met de volgende gegevens: lidnummer, naam, oud en nieuw adres en lid "afdeling Zuidrand Antwerpen."

Abonnement op rAntGroen: voor leden van andere afdelingen door storting van 8 euro op onze rekening met vermelding van uw naam en adres.

Bestuursleden en coördinatoren

Hugo Waeterschoot, voorzitter en coörd. Beleidswerkgroep
03/455 22 12 - 0477/33 23 30
hugo.waeterschoot@scarlet.be
Erlend Hansen, secretaris
03/457 46 99- erlend.hansen@skynet.be
Guido Callaerts, penningmeester, coörd. ledenadministratie en behaagactie
Frans De Cortlaan 42, 2610 Wilrijk
03/828 11 03-callaertsguido@telenet.be
Rudi Leemans, conservator Groen Neerland
03/828 43 16-rudolf.leemans@telenet.be
Tuur Wuyts, contactpunt Fort 7
contact.fort7@zuidrand.be
03/449 99 11- 0474/55 25 75
arthurwuyts@telenet.be
Bob Gabriels, webmaster
bob.gabriels@telenet.be
Lucy de Nave, bestuurslid
03/237 99 52-lucy.denave@antwerpen.be
Ronny Deckers, bestuurslid
0485/55 45 31-ronald.deckers@telenet.be
Anita Piessens, bestuurslid
03/830 07 50-piessens.anita@hotmail.
Nicole Boussemaere, bestuurslid
014/73 53 94
nicole.boussemaere@gmail.com
Maggy Troffaes, bestuurslid
03/827 83 60-maggy.troffaes@skynet.be

Redactie rAntGroen

rAntGroenverantwoordelijke:
Guido Van Boeckel
03/455 01 27-redactie@zuidrand.be

Verslagen te zenden naar:
Tuur Wuyts
Mestdaghplein 15/4, 2610 Wilrijk
03/449 99 11-arthurwuyts@telenet.be

Zuidrand.waarnemingen.be:
Gilbert Van Ael
03/827 05 10-gilbert.van.ael@telenet.be
Veerle De Saedeleer,
vee_saddler@yahoo.co.uk

Verdeling: Guido Callaerts
contactgegevens: zie bestuursleden

Contact voor geleide wandelingen in Fort 7:
Natuurwandelingen:
Tuur Wuyts
03/449 99 11-arthurwuyts@telenet.be
Monumentwandelingen:
Philippe Vanhove
03/825 02 43-philippevanhove@telenet.be

in Groen Neerland:
Rudi Leemans - 03/828 43 16
Groen.Neerland@zuidrand.be

IJsvogels doen de afdeling leven !

Beetje gekke titel voor een intro niet.... ware dat hij in dit geval zeer toepasselijk is !

Allereerst, ons lokaal de IJsvogel. Na bijna 30 jaar gebruik wordt ons lokaal stap voor stap in een nieuw kleedje gestoken. Precies vandaag, wanneer ik deze intro schrijf, waren ongeveer 15 vrijwilligers van alle leeftijden volop bezig het lokaal op te frissen. Van het herschilderen van de buitengevel, het herstellen van de afvoergoten tot het steken van een nieuw plafond in de keuken.... Herstelwerken om opnieuw voor 20 jaar klaar te staan om gasten te ontvangen. Het werk is natuurlijk nog niet af maar er werd weer een belangrijke stap gezet. De gezelligheid en de collegialiteit van de werkdag zetten ons er toe aan om ieder jaar in de zomer een werkdag te organiseren om het lokaal "up to date" te houden. Een fijn lokaal doet immers de afdeling leven ! Dit bruisend initiatief steekt spijtig genoeg schril af bij het ont-

breken van ieder initiatief vanwege de verhuurder (VESPA) om onze watertoevoer te herstellen. Inderdaad sinds Waterlink wegens een lek op de straat de watertoevoer afsloot zo een 6 maanden geleden... hebben de verantwoordelijke stedelijke overheden niets anders gedaan dan uitblinken in het afschuiven van verantwoordelijkheden t.o.v. haar huurder, de afdeling. Vandaar dat we

maar zelf het initiatief genomen hebben en alle voorbereidingen treffen om op eigen initiatief een nieuwe waterleiding te laten aanleggen.... Zie het maar als een vorm van burgerprotest tegen "apatistische instellingen". Hopelijk kunnen we minstens op enige daadkracht rekenen voor het afleveren van de vergunning voor de aansluiting.

IJsvogels.... daar hadden we het toch over, niet? Klopt... en wat de afdeling betreft staan ze met stip gekenmerkt als één van de kernsoorten van het reservaat. Ondanks de gure en vooral lange winter konden we met plezier vaststellen dat de ijsvogelpopulatie op het Fort het bijzonder goed doet. Verscheidene malen in augustus zagen waarnemers 5 tot 6 IJsvogels op een rijtje zitten, wachtend op een voorbijzwemmend visje. Zonder meer een puik en wat onverwacht broedresultaat dat "letterlijk" kleur brengt zo dichtbij, of beter gezegd, in de stad ! Dit is zonder meer het resultaat van het doorgedreven beheer op het Fort. Het is trouwens echt opmerkelijk hoe door wat meer lichtinval op de fortgracht er zich een mooie riet-, lisdodde- en gele liskraag ontwikkelde de afgelopen 2 jaar, een biotoop dat voorheen niet aanwezig was op het Fort. Laat de IJsvogel dus maar symbool staan voor deze inzet ! IJsvogels doen immers de afdeling leven !

Tot slot nog een kort berichtje rond het Ferrarisbos. Dit bedreigde bos was na de betekening van ons beroep tegen de kapvergunning bij de Bestendige Deputatie, niet uit het nieuws weg te bannen. Naast het beroep hebben "de bosbezitters" daar zeker een steentje (in dit geval een blok !) toe bijgedragen. Spijtig genoeg werd ons beroep in eerste instantie verworpen, naar ons inziens ongegrond aangezien er duidelijk rond de twee kernproblemen rondgewandeld werd: de hoge waarde van het bos die niet zo maar vervangen kan worden door elders in een wei een nieuw bos te creëren en de verstoorde grondwatertafel die op termijn het ganse het bos kan aantasten. Vandaar dat het bestuur besloten heeft om verder te vechten voor dit natuurrelict door hoger administratief beroep in te stellen. Voor 6 september dienen we daarvoor een bezwaar in. Je leest over het Ferrarisbos, verder in dit nummer.

Hugo Waeterschoot, voorzitter

Omslagfoto: Gewone hertenzwam © GvB - foto boven: lokaal IJsvogel - foto: Eva Suls
Foto's p.2: Gewoon spitskopje © GvB - Rotgans © Rudy Vansevenant

Alle betalingen voor onze afdeling dienen te gebeuren op volgende rekening:
BE02 9799 7675 4740 BIC: ARSPBE22 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen.

Op uw betalingen steeds reden van betaling, uw naam en e-mail adres of telefoonnummer vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening **BE56 2930 2120 7588 BIC: GEBABEBB** van Natuurpunt vzw, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds 3722, Zuidrand Antwerpen".

Iedereen is welkom op alle wandelingen. Honden zijn niet toegestaan op onze activiteiten.

De gids/leiding treedt op als educatieve begeleider van Natuur- en Milieueducatie Natuurpunt.

- kostendelend vervoer (5 eurocent/km)
wordt op de afspraakplaats georganiseerd

- kindvriendelijke tocht

- inschrijven/aanmelden noodzakelijk

- in samenwerking met vogelwerkgroep Ardea

1 = slentertocht
2 = kleine makkelijke afstand
3 = stevige maar niet moeilijke wandeling
4 = stevige en moeilijke wandeling

1 = algemene tocht
2 = natuurthematocht
3 = specialisatie voor iedereen
4 = determinatietocht

Zaterdag 28 september 10.30 u Info-moment Behaag...natuurlijk 2013

Tijdens dit info-moment stelt Natuurpunt de 20ste editie van Behaag...natuurlijk voor. Tijdens een PowerPointpresentatie worden de pakketten en prijzen voorgesteld.

In de tuin van het Ecohuis van Boom werden de verschillende haagplanten, die te koop worden aangeboden, aangeplant, zodat de deelnemers aan dit info-moment meteen een idee hebben hoe de planten eruit zien.

Afspraak: om 10.30 u. in het Ecohuis 't Kleibrood, 's Herenbaan 129, Boom.

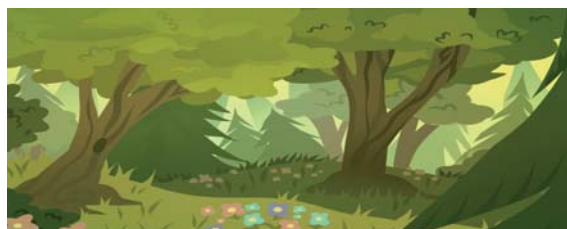
Kom je met de auto dan kan je best parkeren op een parking in de Beukenlaan of in de Acacialaan. Beide parkings op wandelafstand van het Ecohuis 't Kleibrood

Info: 03/887 13 72 of natuur.rupel@skynet.be

Zondag 6 oktober - 14.00 u. Uilenbos

Vandaag, een weekje voor de start van de week van het bos, laten we graag alle biologische aspecten van het bos tot zijn recht komen en bieden we je een wandeling en educatief moment aan rond het thema "bos" te Hove. Langsheen de grens met Boechout ligt er nog een groot vrij ongestoord boscomplex, het Uilenbos, dat onderdeel uitmaakt van het kasteeldomein van Moretus. Dit bos is zonder begeleiding niet toegankelijk voor het publiek, een unieke kans dus vandaag om het van naderbij te bekijken. En bos (!) mag je dit wel noemen, getuige de majestueuze eiken, moeraseden en beuken met de hieraan verbonden flora en fauna. Vandaag hebben we vooral aandacht voor het belang van het bos, zijn cyclus en zijn fauna en flora.

Afspraak: we komen bijeen om 14.00 u. aan het waterzuiveringsstation van Hove op de Lintsesteenweg en zijn hier terug omstreeks 16.30 u.

Mee te brengen: voor de wandeling volstaat stevig wandelschoeisel tenzij bij hevige regenval de dagen ervoor (laarzen!). Breng zeker ook je verrekijker mee indien de gelukkige bezitter.

Leiding en gids: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Zondag 13 oktober - 11.00 u. Wandeling langs de zuidrand van het Meerdaalwoud te Nethen

Het Meerdaalwoud en het aansluitende Heverleebos zijn samen goed voor zo een kleine 600 ha aanéengesloten bos. Het zijn overblijfselen van het oorspronkelijk veel grotere "Kolenwoud". Vandaag wandelen we, op de eerste dag van de week van het bos en het begin van de herfst, een lus vanuit het dorpje Nethen in de buurt van St. Joris-Weert. De bossen zijn momenteel op hun mooist door de afwisseling aan kleuren en tinten, de lagere zonnestralen en de paddenstoelen. Een mooie gelegenheid dus om dit gebied van dichterbij te bekijken.

Afspraak: om 11.00 u. aan de Bist te Wilrijk. Van hieruit rijden we naar St.-Joris-Weert waar we in café "In de Rapte" eerst onze picknick verorberen om nadien een mooie namiddagwandeling te maken. Einde rond 16.30 u. ter plaatse.

Meebrengen: picknick (drank in het cafe te verbruiken), goede stapschoenen, loepje, paddenstoelengids.

Gids: Fons Waeterschoot - waeterschoot.billion@skynet.be

Leiding: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Verzekering: ieder lid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid.

Inschrijving voor de autobustochten: de algemene prijs is 16 euro. Studenten betalen 14 euro. Alle gezinsleden tot en met 12 jaar gaan gratis mee indien vergezeld van ouders.

De eerst ingeschrevenen hebben voorrang indien de deelnemingsprijs betaald werd. Wie na storting niet mee kan, moet zo vlug mogelijk de leiding verwittigen zodat mensen die op de wachtlijst staan, kunnen meegaan.

Indien er onvoldoende inschrijvingen zijn, gaat de tocht door met eigen wagens.

Annulatie bij autobustochten: leden die door ernstige redenen niet kunnen deelnemen en uiterlijk 2 dagen vooraf de leiding verwittigen, hebben recht op een tegoedbon voor een volgende bustocht.

Annulatie bij weekends en reizen: om tijdig vervanging te vinden vragen we u om afzegging zo spoedig mogelijk te melden. Teneinde de kosten te recupereren vragen we steeds 10 % van de totale prijs bij afzegging. Bij afzegging binnen de maand voor de reis dient er minimum 25 % van de totale prijs te worden betaald of de reeds gemaakte kosten indien deze hoger liggen dan 25 %.

Zondag 20 oktober - 14.00 u. Paddenstoelenwandeling op Fort 7

Herfst betekent prachtige kleuren; de natuur ruikt weer naar dorre bladeren en...paddenstoelen. Nu duiken ze, meer dan in de andere jaargetijden, hier en daar op, soms snel en onverwacht, grote, kleine. Allemaal hebben ze een verhaal: over giftigheid, eetbaarheid, volksgeloof, gebruik, enz.

In het mooie natuurreservaat Fort 7 gaan we samen op zoek naar deze mysterieuze organismen en je krijgt er allerhande informatie over. Na de wandeling is er mogelijkheid om een drankje te gebruiken in ons lokaal "De IJsvogel".

Afspraak: om 14.00 uur aan de ingang van Fort 7, Legerstraat 40 (schuin tegenover nr. 75) te Wilrijk. Let op het spandoek van Natuurpunt aan de ingang. Einde van de wandeling om 16.30 uur.

Mee te brengen: waterdichte schoenen of laarzen, veldgidsen, loepje, fototoestel.

Bundelmycena - Fort 7 2012

Leiding en gids: Lucy de Nave - 03/237 99 52
(0485/71 73 48 – enkel op de dag zelf bereikbaar)

Zondag 27 oktober - 8.00 u. Markiezaat + Brabantse Wal + Molenplaat (NL)

In de voormiddag bezoeken we het Markiezaat aan de voet van de Brabantse Wal. Als de waterstand van het meer goed is, levert een bezoek aan de kijkhut interessante beelden van waadvogels en watervogels. Bij de oriëntatiewandeling half augustus zaten er al twee soorten flamingo's, veel Lepelaars en Zilverreigers. De twee Visarenden zullen nu wel in warmere streken zitten, mogelijk zijn ze vervangen door een Slechtvalk of een Bruine of misschien zelfs een Blauwe kiekendief. Bijna alle steltlopers zijn nu in winterkleed, maar wel aanwezig in grote aantallen. Voor de planten is de tocht tussen de paarden te laat op het seizoen, maar misschien vinden we toch nog resten van de Bitterling.

Het tweede deel van de voormiddag wordt een landschapswandeling langs en op de Brabantse Wal. Een niveauverschil van meer dan tien meter zou men niet verwachten op de rand van wat vroeger de Oosterschelde was. Nu is het Markiezaat een meer dat door de Oesterdam afgesneden is van die Oosterschelde en dus ook van het getijde en van het zoute water. Picknicken doen we in principe in het natuurcentrum Kraaijenberg, dus zelf eten en drinken meebrengen.

Voor de namiddag hebben we gekozen voor de Molenplaat, aan de noordkant van het Markiezaat maar ook vlak bij Bergen-op-Zoom. Veel water en deels ook zicht op het Markiezaat en de dammen die de Schelde-Rijnverbinding voor de scheepvaart realiseren.

Het is een gelegenheid om het gebied dat we dikwijls zien vanaf de Oesterdam aan de Bergdiepse Sluizen, eens van dichtbij te bekijken.

Als bij de voorbereiding een gebied niet voldoet, dan schakelen we voor een halve dag over naar de Kortenhoef, een heidegebied in Hoogerheide Woensdrecht tussen Putte en Bergen-op-Zoom.

Afspraak: vertrek met eigen wagens (kostendelend vervoer) om 8.00 u. op de Bist te Wilrijk. Einde rond 17.00 u. ter plaatse.

Mee te brengen: stevig schoeisel, bij regenweer ook laarzen, aan het weer aangepaste kledij (kan er winderig zijn), lunchpakket, verrekijker/telescoop, vogelgids, eventueel fototoestel.

Gids: Walter Van Spaendonk - 03/480 54 24 - 0479/98 57 77

walter.van.spaendonk@scarlet.be

Leiding: Wim Roelant - 0477/34 07 21

roelantwim@gmail.com

3 & 4 november

Uitzonderlijk geen activiteit dit weekend

Zondag 10 november 9.30 u.

Herfstwandeling op Fort 7

De bladeren dwarrelen neer en de natuur bereidt zich voor op de winter. . . De roodborst laat zijn melancholische zang horen en paddenstoelen tonen hun gevarieerde vormen en kleuren.

Tijd dus om een rustige wandeling te maken in ons reservaat, het zal u deugd doen !

Afspraak: Om 9.30 u. aan de ingang van het Fort – Legerstraat, 40 (schuin tegenover nr. 75).

Einde van de wandeling: om +/- 12.00 u.

Mee te brengen: al naar gelang het weer, stevige wandelschoenen of laarzen, verrekijker en fototoestel.

Gids: de fortgidsen leiden u rond.

Leiding: Lucy de Nave - 03/237 99 52

(0485/71 73 48 - alléén bereikbaar die dag zelf)

Tuur Wuyts - 03/449 99 11 - 0474/55 25 75

Zondag 17 november - 8.30 u.

Vogeltocht Linkeroever en Saeftinge

We moeten niet steeds een eind Zeeland in op zoek naar vogels. Dichter bij huis, op nauwelijks een kwartiertje rijden kan je ook al heel wat soorten ontdekken. Tijdens de boeiende tocht van verleden jaar noteerden we een resem mooie vogelwaarnemingen waaronder uitschieters als Rode wouw en Ruigpootbuizerd.

In het uitgebreid en sfeervol verslag van Joris en Gerda kom je daarover alles te weten (zie rAntGroen nr. 46 blz. 25 of http://www.zuidrand.be/rantgroen/Rantgroen_46_color.pdf).

Wie wil kan ook deze keer, kort na de middag, aansluiten aan de grens Zie verder bij 'Afspraak'.

Tijdens de voormiddag bezoeken we enkele van de interessantste vogelgebieden op de linker Scheldeoever. Er zijn er hier immers de laatste jaren aardig wat bij gecreëerd ter compensatie van het verlies aan natuur door de voortdurende havenuitbreidingen. Het zijn vooral waterrijke gebieden zoals zompige moeras- en rietlanden, plassen, kreken, natte graslanden, slikken en brakke schorren. Deze gebieden zijn van cruciaal belang voor tal van weide- en watervogels die er komen broeden en overwinteren.

We gaan zeker een kijkje nemen bij het rietmoeras van Kallo. Het biotoop is een aaneenschakeling van open plassen, rietkragen en eilandjes. We kijken er uit naar allerlei eenden en mogelijk ook Kleine zilverreiger. Aan het nabijgelegen Groot Rietveld gaan we onze oren te luisteren leggen. In het dichte riet schuilen immers bedreigde soorten als Baardmannetje.

Nadien komt wellicht ook natuurgebied Drijdijck bij Verrebroek aan bod. Dit prachtig plasdras-gebied is een ideale plaats voor overwinterende eenden, plevieren en steltlopers. We voorzien de picknick in het café van grensdorp Prosperpolder.

Vanop de dijk van het unieke Verdronken land van Saeftinghe en in de omliggende polders gaan we op

zoek naar overwinterende ganzen, roofvogels en mogelijk ook Goudplevieren. We eindigen deze boeiende vogeltocht nabij Paal waar we mogelijk tegen zonsondergang een deel van de ganzen-slaaptrek te zien krijgen. Deze tocht is ook sterk aanbevolen voor beginnende vogelfans !

Afspraak: vertrek met eigen wagens om 8.30 u. op de Bist in Wilrijk. Wie wil kan om 13.15 u. aansluiten bij het café Angelus in Prosperpolder mits de leiding te verwittigen.

Mee te brengen: picknick, stevige wandelschoenen of laarzen, aan het weer aangepaste kledij, verrekijker en vogelgids, telescoop indien beschikbaar.

Gids: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09 - luc.vanschoor@scarlet.be

Leiding: Rudy Van Cleuvenbergen - 03/464 05 57

rudy.vancluvenbergen@skynet.be

Zaterdag 23 november - 19.30 u.

Avondwandeling op het Fort: "Ruik en hoor het duister"

De dagen korten sterk en het is al vroeg duister. Zelden wandelen we door een duister bos en nog minder zijn we ons bewust van de nachtelijke geluiden en geuren. Vandaag krijg je een gelegenheid op Fort 7. We vertrekken aan de IJsvogel omstreekt 19.30 u. en zijn hier terug rond 21.00 u. Vanavond laten we onze minder beproefde zintuigen aan bod komen tijdens deze nachtelijke wandeling

en we doen dit zonder licht en deels in stilte. Je zal er van verbaasd staan hoeveel geluiden door de natuur en de mens veroorzaakt op je afkomen. Ook het geuren-pallet is op een winterse avond dikwijls uitzonderlijk. Laat je niet afschrikken door een regendruppel... integendeel zelfs ! Op zulke momenten komen de geuren van de natuur nog beter tot hun recht.

Als je wil kan je na de wandeling in de IJvogel (ons lokaal) met een tas soep of een drankje nog even bekomen van deze zintuigelijke explosie. Vast en zeker de verkenning waard.

Afspraak: ingang Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk ter hoogte van het spandoek van Natuurpunt om 19.30 u.

Leiding: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

Zaterdag 30 november

Behaagactie te Wilrijk, Hove en Edegem

Vandaag worden op verschillende plaatsen in de afdeling de plantpakketten van de behaagactie bedeed evenals de bijenhôtels. Hierover lees je in dit nummer meer.

De plantpakketten worden voor Wilrijk op vrijdag en voor Hove op zaterdagmorgen samengesteld.

Helpende handen zijn steeds welkom.

- voor Wilrijk: callaertsguido@telenet.be - 03/457 46 99

- voor Hove: hugo.waeterschoot@scarlet.be - 0477/33 23 30

Zondag 1 december - 8.30 u.

Vogelexcursie Zuid Beveland en Veerse meer

Tijdens de jaarlijkse bustocht naar Zeeland komen de vogelgebieden van Zuid-Beveland en Veerse meer zelden aan bod. Een reden te meer om daar vandaag op ontdekking te gaan.

Deze Zeeuwse regio heeft immers heel wat mooie landschappen en vogelrijke plekken in petto.

Met de succesvolle excursie van vorig jaar in gedachte zorgen Luc en Rudy weer voor een gevarieerd programma waarbij verschillende natuurgebieden worden bezocht en een gezellig café voor de middagpauze... Vrijwel zeker komen aan bod: de Yerseke moer, de oudste reliëfrijke zilte graslanden en tevens het belangrijkste gebied voor winterganzen in Zuid-Beveland; de slikken langs de Oosterschelde die door waadvogels als foerageergebied gebruikt worden; de Middelpaten die na het afsluiten van het Veerse meer een natuurbestemming kregen en heel wat steltlopers, eendachtigen en roofvogels aantrekken. Het Veerse meer heeft de grootste dichtheid aan watervogels van alle Deltawateren. Het voedselaanbod in het Veerse meer is de afgelopen jaren wat afgenomen door het inlaten van zout water uit de Oosterschelde. Hierdoor wordt ook het water van het Veerse meer zouter en helderder wat aardig wat duikeenden aantrekt. In de winter komen er veel Brilduikers en Middelste zaagbekken fourageren. Vanaf de Veerse dam kijken we uit naar Georde futen en mogelijk Kuifduiker. We eindigen met een sfeervolle wandeling op de Goudplaat met zicht op het eiland Haringvleter temidden van het Veerse meer. Op de tocht van vorig jaar kregen we o.a. Kleine rietganzen, Kuifduiker, Wilde zwaan, Slechtvalk en een groep van 28 Damherten in het vizier. Wat we vandaag in beeld krij-

gen valt bij vogels nooit te voorspellen, maar rond deze tijd van het jaar is de kans op enkele leuke soorten zeker reëel.

Kom dit alles met ons ontdekken en beleven, ..een dagje Zeeland om niet te missen !

Afspraak: we vertrekken met eigen wagens (kostendelend vervoer) om 8.30 u. op de Bist te Wilrijk. Einde rond 17.00 u. ter plaatse.

Mee te brengen: picknick, aan het weer aangepaste kledij en schoeisel, verrekijker, vogelgids en telescoop indien beschikbaar.

Gids: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09

Leiding: Rudy Van Cleuvenbergen - 03/464 05 57

Veerse polder - foto: Luc Van Schoor

Zondag 8 december

Mariene wandeling naar de Oosterschelde, Sas van Goes

Al eens Sint Niklaas op de Oosterschelde gezien ? Alle gekheid op een stokje maar vandaag krijg je wel een unieke gelegenheid om het mariene milieu (zee) van erg nabij te bekijken. Vandaag noteren we aan de Oosterschelde een erg laag getij, ideaal dus voor een excursie naar de getijdezone op zoek

naar bijzondere diertjes en plantjes zoals slangsterren, naaktslakken, mosdiertjes.... De Oosterschelde wordt, in tegenstelling tot de Westerschelde niet gevoed door een zoetwaterrivier en herbergt daardoor een waar paradijs aan mariene soorten door zijn erg zuiver zout water. Vandaar dat het ook erg geliefd

is bij duikers natuurlijk. Bij laag water kunnen we bovendien een aantal zones bereiken die anders niet toegankelijk zijn en die bijzonder gevarieerd zijn aan soorten waarvan je mogelijks nog nooit hoorde zoals de Dodemansduim of het Wandelend geraamte. Laat je niet afschrikken door de opkomende winter want het water is op dit moment nog helemaal niet zo koud. Inderdaad, door de trage opwarming (en afkoeling) van water, loopt de zee ongeveer een tweetal maanden achter op het land. De herfst is dus nauwelijks ingezet. We vertrekken rond 10.00 u. en verorberen onze boterhammen ter plaatse waar we ook een drankje kunnen nuttigen.

Afspraak: we vertrekken op de Bist met kostendelend vervoer om 10.00 u. en zijn hier rond 17.00 u. terug.

Na een 2 uur durende mariene excursie gaan we nog even vogeltjes kijken aan het Veerse meer, aangezien dat slechts op enkele km's van onze mariene excursieplaats ligt en steeds de moeite waard is, niet ?

Mee te brengen: picknick (drank ter plaatse), laarzen (absoluut noodzakelijk !), een leeg confituurpotje om diertjes in te bekijken, warme kleding, eventueel keukenhandschoenen (om in het water te gaan met je handen)

Gids en Leiding: Hugo Waeterschoot - 0477/33 23 30
hugo.waeterschoot@scarlet.be

Zaterdag 14 december - 20.00 u.

Digi-avond met de Fauna – Flora Fotoclub Schoten

Deze fotoclub heeft een stevige reputatie wat het in beeld brengen van diverse natuuraspecten betreft. Enkele bestuursleden hebben zich bereid verklaard om ons te vergasten op een digi-avond waarbij volgende onderwerpen de revue zullen passeren. Korte reisverslagen over de Pyreneeën, Alpen, Galapagos, Kroatië en India.

Verder beelden van insecten, de natuur in het Lac du Der en Vordenstein.

U ziet het, aan afwisseling zal het niet ontbreken.

Opgelet ! Wegens herstellingswerken in het kasteel Steytelinck gaat deze avond deze maal door in het districtshuis van Wilrijk op de Bist !

Er wordt een onkostenvergoeding van € 2,50 gevraagd.

Aanvang: 20.00 u. stipt.

Leiding: Hugo Waeterschoot – 03/455 22 12
Tuur Wuyts – 03/449 99 11

Zaterdag 21 december - 18.00 u.

Winterzonnewende op Fort 7

De winterzonnewende valt dit jaar op zaterdag, dus kunnen we zondagmorgen lekker uitslapen. Zoals al jaren bij Natuurpunt Zuidrand Antwerpen de traditie is, is het dan feest.

We starten met een winterwandeling in ons reservaat van ongeveer een uur. Hiervoor kun je best een lichtje of een lantaarntje meebrengen. Als we terugkomen brandt er een lekker warm houtvuur en kun je kiezen uit diverse hartverwarmende je-nevers met hapjes tussendoor. De putjes in onze maag worden tenslotte gevuld met chili con carne of, voor de vegetariërs, een groentepotje. Gelieve dit bij de inschrijving te vermelden als je dit laatste verkiest.

Vermits er elk jaar een grote opkomst is, is inschrijven bij voorbaat noodzakelijk.

Inschrijven voor 18 december bij Lucy. Vermeld eventueel of je vegetarisch eet.

Afspraak: de wandeling vertrekt om 18.00 uur stipt aan de 'Ijsvogel' op Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk (schuin tegenover nr. 75).

Mee te brengen: eventueel een lichtje of lantaarn, fototoestel, gepast schoeisel en kledij..

Kosten: (ter plaatse aan de leiding te betalen) € 10,00 voor drank, eten en hapjes.

Leiding: Lucy de Nave - 03/237 99 52
(0485/717 348 – enkel op de dag zelf bereikbaar)

Donderdag 2 januari - 14.00 u.

Nieuwjaarswandeling op Fort 7

Dit jaar gaan we voor de derde maal een wandeling maken op tweede nieuwjaarsdag op ons vertrouwde reservaat. Niets beter om een frisse neus te halen dan rondstappen in een winterse omgeving. Nadien kunnen we nog wat bijpraten met bekende en minder bekende Natuurpunters bij een kom soep, een kop koffie of thee en misschien ook reeds een eerste Gageleer van het jaar drinken.

Afspraak: om 14.00 u. aan de ingang van Fort 7 – Legerstraat, 40 (schuin over nr 75). Opgelet: vanuit de Jules Moretuslei

mag men de Legerstraat met de auto niet inrijden.

Einde van de wandeling om +/- 16.30 u. – Einduur drink: niet in te schatten. . .

De fortgidsen en de vrijwilligers in keuken en zaal staan weer paraat !

Leiding: Lucy de Nave – 03.237.99.52
(0485/71 73 48 - enkel die dag zelf bereikbaar)
Tuur Wuyts - 03/449 99 11 - 0474/55 25 75

Zondag 5 januari - 8.30 u.

Vogelexcursie Zeeland (Jenevertocht)

Tradities zijn er om in ere te houden, dus zetten we het nieuwe jaar in met een mooie vogeltocht en een borrel (*jeneverlevancier Rudy, de koekjeströmmel wordt gehanteerd door Sonja*)!

Zoals gewoonlijk zoeken we de vogels in de buurt van Tholen. Eerst speuren we naar ganzen in de polder aan het Markiezaat. Vervolgens komt wellicht de Oesterdam aan de beurt;

benieuwd of de Sneeuwgorzen en Fraters dit jaar terug present zullen zijn nu de begroeiing, na de werken van vorig jaar, weer opgeschoten is? Verder is nog Schakerloo- Scherpenisse en van Haftenpolder en/of het Rammegors, waar op dit ogenblik grote werken aan gang zijn om de Oosterschelde weer tot in het Rammegors te krijgen. Het juiste programma hangt, zoals steeds, af van de voorbereiding en van de informatie die rond die tijd beschikbaar is (waarnemingen.nl).

Dat we weer heel wat wintergasten in kijker en telescoop krijgen staat vast; verschillende soorten ganzen, eenden, steltloperjes en roofvogels zullen er staan om jullie allen een gelukkig natuur- en vogeljaar te wensen. Over de middag strijken we met lunchpakket neer in een gezellig café waar, indien gewenst, een soepje voor je klaar staat.

Mis deze eerste afspraak van het jaar niet, want je weet "goed begonnen is ..." Tot dan!

Afspraak: om 8.30 u. op de Bist te Wilrijk. Einde omstreeks 17.00 u. ter plaatse.

Mee te brengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, stevig schoeisel (laarzen bij regenweer).

Gids: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09

Leiding: Rudy Vansevenant - 0475/49 03 68

familie Wilde zwanen nabij het Markiezaat © Rudy Vansevenant

Zondag 12 januari - 14.00 u.

Winterwandeling langs de Nete in Lier- Anderstad

Van de ring in Lier tot het sluizencomplex van Duffel, ingebed tussen de Nete en het Netekanaal, ligt een rustig natuurgebied beter bekend als Lier- Anderstad. Het bestaat uit rietvelden, vijvers, broekbossen en dijktafuds en dat alles gemakkelijk bereikbaar via verharde en onverharde wegen.

Landschappelijk is het een aantrekkelijk wandelgebied maar voor ons zijn pleisterende en overvliegende vogels de reden van ons bezoek.

Afspraak: Om 14.00 u. aan de Bist te Wilrijk. We rijden met eigen wagens (kostendelend vervoer mogelijk).

Mee te brengen: verrekijker, telescoop, fototoestel, stevige wandelschoenen volstaan.

Gids: Tuur Wuyts - 03/44 99 11 - 0474/55 25 75

Leiding: Wim Van de Weyer - 03/321 32 23 - 0485/60 54 97

Zondag 19 januari - 14.00 u.

Mossenwandeling in Fort 5

Mossen is een onderwerp dat niet zo dikwijls aan bod komt tijdens onze algemene activiteiten. Vandaag leert Lydia, een uitstekend mossenkenner, ons een heleboel over deze sporenplanten. Heb jij al gehoord van Sikkelerretje, Puntmos, Rimpelmos, Dikkopmos? Neen? Blijf dan niet in je luie stoel zitten, trek je warme jas en sjaal aan en kom kijken naar de wonderde wereld van de mossen!

Afspraak: om 14.00 uur aan de kerk Heilige Familie aan het Kerkplein te Edegem (dit is een zijstraat van de Prins Boudewijnlaan). Einde is voorzien omstreeks 16.30 uur ter plaatse.

Mee te brengen: eventueel veldgids, fototoestel, loepje.

Leiding en gidsen: Lydia Peeters - 03/457 65 82

Lucy de Nave - 03/237 99 52

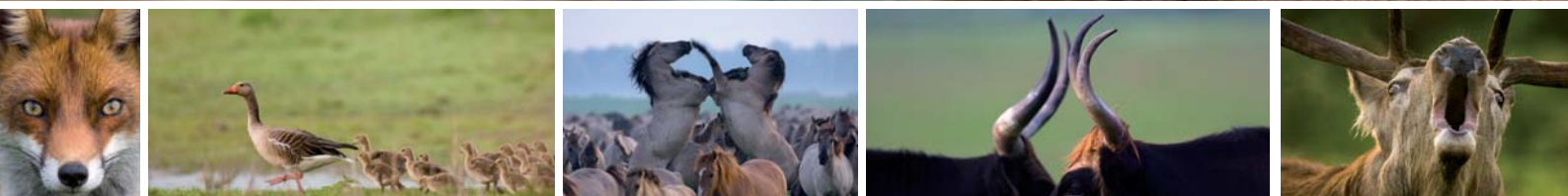
(0485/717 348 – enkel op de dag zelf bereikbaar)

Zaterdag 25 januari

Winteravond - werk van eigen leden

Wie, wat en waar kan je vinden in ons volgend nummer.

UITNODIGING

De Natuurpuntafdelingen van Antwerpen nodigen u uit voor de voorstelling van

DE NIEUWE WILDERNIS

Met de stem van Johan Heldenbergh

**op woensdag 25 september 2013 om 19u30 in Kinopolis Antwerpen
Groenendaallaan 394 - 2030 Antwerpen**

Programma

- 19u30 Ontvangst
19u45 Voorwoord door
- Tom Van Dyck, acteur en regisseur met een hart voor natuur
  - Willy Ibens, Eredirecteur Natuurpunt
- 20u00 Start film
21u30 Receptie in de Hollywoodzaal, Kinopolis

Kaarten zijn verkrijgbaar aan de normale ticketprijs van 9,8 euro. Per verkochte kaart schenken Kinopolis en EMS Films 1 euro aan Natuurpunt voor de ontwikkeling van Het Grote Netewoud in de Kempen.

* Beperkt aantal tickets *

Reserveer jouw ticket vandaag nog via www.denieuwewildernis.be en steun zo de natuur!

Natuurpunt afdelingen Antwerpen Stad, Hobokense Polder, Schijnvallei, WAL, Zuidrand Antwerpen, Antwerpen Noord

EMS FILMS

associate
directors

Tom & Co

DMorgen

Plus

Ook dit jaar meer dan actief: onze Paddenstoelenwerkgroep 2013

Determinatiecursussen paddenstoelen

1/ Paddenstoelencursus voor beginners

Opnieuw een cursus voor beginners volgens de traditionele formule van onze afdeling: één theorieavond en een 8-tal wandelingen volledig gericht op het herkennen van paddenstoelen in het veld in diverse biotopen.

Deze cursus is bestemd voor alle mensen die deze boeiende wereld voor het eerst willen ontdekken of die al een kleine basiskennis hebben. Er zal aandacht gegeven worden aan de families en de algemene soorten en aan de levenswijze van de paddenstoelen, deze ongeëvenaarde opruimers van de natuur !

Theorie

De voorbereidende, praktijkgerichte theorieavond is bedoeld om u wegwijs te maken in de woordenschat van de paddenstoelenwereld. Alle begrippen worden klaar en duidelijk uitgelegd.

Waar: IJsvogel, Legerstraat 40 te Wilrijk,

Wanneer: op donderdag 26 september van 19.30 u. tot 22.30 u.

De theorieavond wordt gegeven door Staf Brusseleers.

Praktijk

Alle wandelingen worden begeleid door een opeenvolging van zeer bekwame gidsen. De wandelingen gaan door in verscheidene gebieden, telkens in de nabije omgeving van Antwerpen, op zaterdagvoormiddag van 28 september tot midden november van 9.00 u. tot 12.00 u. Afspraak is telkens aan de ingang van het bezochte domein.

Na opgave van naam en e-mail adres zullen de deelnemers het volledige programma met locaties (en plan met GPS adres) ontvangen. Informatie bij Erlend Hansen, 03/457 46 99 of 0472/782 058 of nog erlend.hansen@skynet.be

Praktisch: zoals verleden jaar, ben je niet meer verplicht alle cursussen bij te wonen en betaal je per deelgenomen les. Uiteraard worden de lessen die je overslaat niet herhaald.

Per deelnemende les wordt het € 7 voor Natuurpunt leden; € 9 voor niet-leden. Dit te betalen bij toekomen aan de leiding en na invulling van de aanwezigheidslijsten

Gaarne vooraf inschrijven bij Erlend Hansen opdat je dan de verslagen en afspreekplaatsen persoonlijk zou kunnen ontvangen. Syllabus niet inbegrepen.

2/ Paddenstoelencursus “Kadervorming”

Deze veel intensievere cursus is bedoeld voor mensen met een meer dan voldoende paddenstoelenkennis.

Informatie bij Catherine Vandercruyssen, 03/288 81 07, cvdxd@telenet.be.

Om zeker te zijn om aan alle lessen te kunnen deelnemen, kan je vrijblijvend opgave doen van naam en e-mailadres aan Erlend Hansen (erlend.hansen@skynet.be) voor de beginnerscursus, of aan Catherine Vandercruyssen, voor de kadercursus. Zij zullen je dan op de hoogte houden van de eerstkomende activiteiten en je plaats en plan (met GPS adres) van afspraak via e-mail op tijd en stond doorsturen.

3/ Microscopie

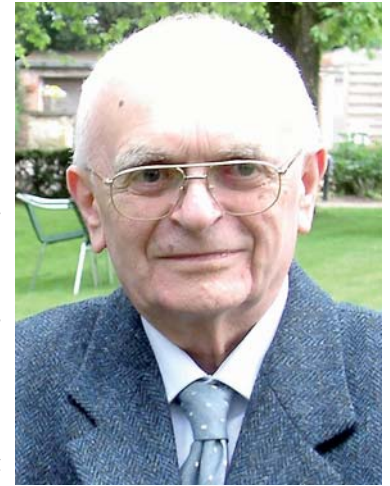
Mensen die zich nog verder willen verdiepen in de mycologie kunnen terecht bij de AMK, alle info op <http://www.kamk.be> of bij Lieve Deceuninck, 0475/26 81 67.

In Memoriam Antoon Deceuninck

Brugge 3/01/1922 – Berchem 27/06/2013

Op 27 juni is Antoon Deceuninck thuis overleden. Op zaterdag 6 juli werd bij de afscheidsplichtigheid door zijn kinderen uitvoerig ingegaan op zijn grote liefde voor en diepe kennis van de natuur. Hier willen wij nog even belichten hoe hij zich gedurende vele jaren ook ingezet heeft voor onze afdeling, toen nog "Wielewaal Antwerpen-Zuid" genoemd.

Antoon was één van de vroegste leden van "de Wielewaal" en één van de medestichters van de afdeling "Antwerpen-Zuid" die op 17 maart 1966 het licht zag. Zijn (voor)naamgenoot Anton Uytendaele werd voorzitter, Antoon zelf eerst bestuurslid, later ondervoorzitter. In 1981 tenslotte nam hij de fakkel over van Raymond Deman die inmiddels Anton Uytendaele als voorzitter opgevolgd was. Gedurende drie jaar heeft hij onze afdeling met volle inzet geleid, ook al was het voorzitterschap niet iets wat hij van harte deed. Hij kon zich ergeren aan de soms futiele discussies die men in een bestuur willens-nillens wel eens tegenkomt. Maar er werd toen geen andere kandidaat-voorzitter gevonden en hij nam uiteindelijk de taak op zich omdat "hij de afdeling toch niet in de steek kon laten"; een bewijs van zijn grote betrokkenheid en zorg voor onze vereniging!

Eigenlijk voelde Antoon zich veel beter in zijn sas bij de vele wandelingen die hij voor onze afdeling organiseerde en leidde. Vele jaren zijn we onder zijn leiding naar het Zwin en Cadzand geweest, gidste hij uitstappen in diverse terreinen en begeleidde tientallen wandelingen in ons Fort VII. Gedurende meerdere jaren was hij ook de bekwame leider van onze (toen jaarlijkse) Terschellingreis. Zijn uitvoerige kennis en de precisie waarmee hij op deze excursies planten op naam wist te brengen en alle specifieke kenmerken haarfijn kon uitleggen is legendarisch.

Met bijzonder veel talent wist hij in 1983 de viering van het 50-jarig bestaan van de Wielewaal- Nationaal, dat plaats had in het groot auditorium van Agfa-Gevaert, tot een goed einde te brengen. Zijn opmerkelijke tafelrede over het verleden van de Wielewaal kende een grote bijval bij de toen 150 aanwezigen.

Van zijn hand verschenen in iedere uitgave van de "De Kijker" (voorganger van onze "rAntgroen") buitengewone, wetenschappelijke artikels over planten. Zijn diepe en uitgebreide kennis deelde hij gul met iedereen die er oor naar had; niet alleen tijdens zijn wandelingen, maar dus ook via deze door iedere plantenliefhebber zeer gewaardeerde bijdragen aan ons tijdschrift.

Antoon was evenzeer een begenadigd fotograaf; zo konden we op enkele winteravonden ook genieten van zijn mooie natuur- en vooral macro-opnames die hij, met al zijn parate kennis, "live" van commentaar voorzag.

Voor je grote inzet voor onze afdeling, voor de vele wandelingen die je gidste, voor alle kennis die je aan zo velen van ons hebt overgebracht, bedankt Antoon!

Rudy Vansevenant

Hij is er weer: de Natuurpunt kalender !

Prijs: € 10 (met kortingsbon voor het boek 'Natuur vanuit de hemel')

De natuurpuntkalender 2014 is een verzameling van 13 adembenemende natuurfoto's van de lens van Wouter Pattyn, een gekende natuur- en landschapsfotograaf.

Deze kalender, onderdeel van een samenwerking tussen Natuurpunt, de fotograaf en uitgeverij Lannoo, is het voorproefje van het boek dat ze samen uitbrengen in 2014. Dit boek met als titel: 'Natuur vanuit de hemel' toont unieke luchtfoto's van Vlaamse natuurgebieden. In de kalender vind je een kortingsbon van € 5 voor aankoop van het boek.

Je kan de kalender eenvoudig bestellen door een telefoontje of mail aan Guido Callaerts 03/828 22 03, callaertsguido@telenet.be

Onze leden in Hove kunnen terecht bij Wim Van Deynze, Veldkantvoetweg 97. Even telefonisch afspreken: 03/455 10 70.

Mooie herinneringen aan Luc Kinnie.

Luc Kinnie is gestorven op 19 maart dit jaar, op 19 mei zou hij 93 jaar geworden zijn. Hij verbleef reeds 2 jaar in het rusthuis waar zijn dochter werkte.

Was op het laatst heel slecht te been en had evenwicht problemen. (Elza Rovies)

Rina Vredenbregt was goed met hem bevriend. Zij bewonderde in Luc vooral zijn doorzettingsvermogen en wilskracht. Luc was iemand waar je je kon aan optrekken wanneer je al wat ouder werd.

Telkens wanneer Elza of ik Luc ophaalden, stond hij steeds stipt "GELAARSD" klaar voor zijn deur aan de Oudedonkiaan (Deurne).

In zijn buurt was hij geregeld te zien op de fiets met aan het stuur zware boodschappentassen en zelfs bloemen erbij. (Isa Bekers)

Ik herinner me levendig een tocht met Zuidrand in het Buitengoor. Jan Dirckx loodste ons door een vochtig stuk zonder begaanbare weg tussen de hoge graspollen. We waren allen bezorgd om Luc die echter dapper mee stapte, steeds weer viel, maar glimlachend opstond en duidelijk genoot van de wandeling. Mopperen zat er nooit in bij Luc, altijd tevreden dat hij er toch maar weer bij kon zijn. (Lucy de Nave)

Ik herinner me Luc zeker als een stil en rustig man, maar zeer geïnteresseerd in alles wat op de toch wel pittige wandelingen te beleven viel. Er zullen niet veel mensen op zijn hoogbejaarde leeftijd nog mee op uitstap gaan. Chapeau! (Ria Thys)

Als eerste stond Luc altijd vóór 8 uur klaar op de Bist om mee op natuurlanduitstap te gaan. Hij had dan al tram en busrit achter de rug want wilde geen tocht missen. 's Middags steevast zijn glas "MELK". Het was voor hem, als lichtgewicht, niet altijd simpel om tegen de westenwind op te tornen in Zeeland. We hebben menigmaal voor windscherm gespeeld ;-) (Kris Vos)

Bedankt Luc, dat we je in ons midden mochten hebben.

verrekijkers
telescopen
microscopen
accessoires

www.sightsofnature.com

Pieter De Conincklaan 108, 8200 St.-Andries Brugge - 050/31 50 01

Het Ferrarisbos....

een erg spijtig verhaal waar we voor gevochten hebben... en nog steeds doen.

In de vorige nummers van rAntGroen kon je lezen hoe het Ferrarisbos bedreigd werd om gerooid te worden en hoe we hiertoe in beroep gingen bij de Deputatie. Begin juli konden we onze argumenten toelichten en snel volgde een uitspraak: het bos

mocht gedeeltelijk (1,7 ha) gekapt worden mits een aantal voorwaarden na te leven waaronder de kapperperiode: van 15 september tot 15 oktober. Er werd echter geen antwoord geleverd op onze vragen die nochtans erg pertinent waren zoals: waarom ontbreekt er een Milieu-effect-rapport waar dit verplicht is, waarom werd de rijke bio-diversiteit van dit Eikenbos bewust niet vermeld en waarom werd er geen geohydrologische studie uitgevoerd voor een bos dat in een kwelzone ligt. Allemaal punten die in een goed onderbouwd dossier thuishoren!

Vandaar dat we gesteund door Natuurpunt Mechelen en Bosplus een hoger beroep aan het voorbereiden waren, tot compleet onverwacht een telefoontje van Erlend binnenviel: 'ze zijn het bos al aan het kappen'!

Dit in strijd met de voorwaarden van de kapvergunning.

Bijgaand persbericht dat je ook op onze website www.zuidrand.be kan lezen, verteld je er alles over... een triestige zaak... Vandaar dat we als bestuur toch besloten hebben de zaak verder te zetten en hoger beroep aan te tekenen, vooral voor het ontbreken van de MER. Dit om een duidelijk signaal te geven naar het bedrijf en de vergunningsverstrekker dat democratisch afgesproken spelregels dienen nageleefd te worden.

Met droefheid: Hugo, Erlend en Rudi

natuurpunt Zuidrand Antwerpen

Wilrijk, 4 september 2014

Persbericht Natuurpunt Zuidrand

Ferrarisbos Wilrijk gekapt tegen de vergunningsvoorwaarden in. Natuurpunt Zuidrand verbouwereerd over de agressie van de eigenaar!

Met verbijstering heeft Natuurpunt Zuidrand Antwerpen dinsdag moeten vaststellen hoe de nv Essers eigenhandig het initiatief nam om een deel van een eeuwenoud waardevol eikenbos met de grond gelijk te maken, in tegenstrijd met de voorwaarden van de kapvergunning, en herhaald in het Besluit van de Bestendige Deputatie. Meer dan 200 jaar natuurontwikkeling werd op deze wijze brutaal van de kaart geveegd, terwijl het bos een zeer biodiverse fauna en flora herbergt en de habitat is van onder andere beschermde vleermuisensoorten.

De NV Essers had een kapvergunning gevraagd voor het ganse bos. Ondanks verzet van Natuurpunt, de bevolking en het voltallige Wilrijkse Districtsraad en de Adoma-raad, werd de kapvergunning toch ingewilligd door het Antwerpse Stadsbestuur, althans gedeeltelijk en onder zeer strikte voorwaarden. Deze bindende voorwaarden hielden onder andere in dat er enkel gekapt mocht worden tussen 15 september en 15 oktober.

Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, gesteund door Bosplus, Friends of the Earth en een waaier van politieke partijen en milieuverenigingen, nam de bescherming van deze biodiversiteitsparel op zich. Een hoger beroep bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen is in voorbereiding zodat het nog kan worden ingediend vóór het verstrijken van de indieningstermijn tot 9 september.

De verbazing was dan ook alom, toen dinsdagmorgen in complete tegenspraak met de voorlopige kapvergunningsvoorwaarden, de boomzagen werden ingezet en 1,7 ha werd geveeld. Bovendien werd de ganse omgeving door de politie hermetisch afgesloten, veel verder dan om veiligheidsredenen noodzakelijk was. Natuurpunt vraagt dan ook expliciet aan de Antwerpse politieke verantwoordelijken of ze van de nakende actie op de hoogte waren en waarom ze een actie, in strijd met de door Antwerpen verstrekte voorlopige kapvergunning, steunden of op zijn minst niet voorkwamen.

Natuurpunt beraadt zich daarom heden over een juridische ingebrekestelling met burgerlijke partijstelling om een duidelijk signaal te stellen dat democratische en juridische spelregels dienen gerespecteerd te worden, door wie dan ook.

Hugo Waeterschoot, voorzitter (0477.33.23.30) of hugo.waeterschoot@scarlet.be
Erlend Hansen, Secretaris (0472 782 058) of erlend.hansen@skynet.be

Meer biodiversiteit in je eigen tuin of terras, plant een streekeigen haag/plant!

Natuurpunt pakt voor het 20ste jaar op rij uit met de grootscheepse campagne "Behaag .. Natuurlijk". Kant en klare streekeigen haagpakketten worden aangeboden aan democratische prijzen. Vooral het streekeigen karakter van de beplanting en de bijdrage aan biodiversiteit worden benadrukt. Sinds Natuurpunt Rupelstreek in 1994 met deze actie startte stond er geen rem meer op het succes van deze actie. Ondertussen doen er al 13 Natuurpuntafdelingen mee (Aartselaar, Antwerpen-Noord, Antwerpen-stad, Hobokense Polder, Klein-Brabant, Land Van Reyden, Mechels Rivierengebied, Noorderkempen, Oude Spoorweg, Rupelstreek, Schijnvallei, Voorkempen en Zuidrand Antwerpen) en bereiken we de bevolking in wel 30 gemeenten. Het succes van de opeenvolgende campagnes heeft ongetwijfeld te maken met de vlotte samenwerking tussen de medewerkers van onze natuurvereniging, gemeentelijke groendiensten, milieudiensten en milieu-adviesraden in de Natuurpuntwerkgroep "Behaag .. Natuurlijk".

Om deze 20ste verjaardag te vieren bieden we naast de planten iets extra's aan: **bijenhôtels!**

Extra aanbod in 2013: bijenhôtels te koop

Het gaat niet zo goed met de bijen. Honingbijen verdwijnen uit hun korven en de wilde bijen doen het zo mogelijk nog slechter. Hoog tijd voor acties!

Kortom, voor Natuurpunt een prima moment om nu ook bijenhôtelletjes te koop aan te bieden aan 14 euro.

Bewaar het hotelletje deze winter, en hang het in februari op op een zonnige plaats in je tuin.

Van maart tot oktober gaan zich daar boeiende taferelen afspelen met verhalen over verleiding en bedrog, metselaars en behangers, macho's en huisvrouwen.

Wist je trouwens dat vrijwel alle wilde bijensoorten niet steken? En dat ze solitair leven en elk een eigen nestje maken, en vooral dat ze meer dan honingbijen streekeigen bessenstruiken, fruitbomen en andere gewassen bestuiven?

De hotelletjes worden gemaakt door "Den Atelier in Niel", een arbeidszorgcentrum voor mensen die, omwille van een beperking, niet terecht kunnen in de gewone tewerkstelling. Door aankoop van dit bijenhôtel toon je dus ook een sociaal engagement. Den Atelier is een project van vzw Pegode: www.pegode.be.

We houden dit jaar de hieronder verstrekte toelichting wat korter aangezien je alle achtergrondinformatie over de plantpakketten, hun samenstelling, plant- en onderhoudsinstructies en nog veel meer kan terugvinden op de speciale natuurpuntwebsite rond de behaag-actie: www.natuurpunt.be/behaag. Onze speciale dank gaat uit naar Guido Callaerts die deze actie voor de afdeling coördineert.

Kiezen voor streekeigen groen is kiezen voor kwaliteit en meer biodiversiteit!

De voordelen van streekeigen soorten tegenover uitheemse soorten siergroen zijn talrijk en onmiskenbaar. Streekeigen bomen en struiken groeien beter, hebben een langere levensduur, zijn beter bestand tegen de grillen van ons klimaat of allerlei lokale ziekten en plagen. Naast hun duidelijk betere levenskansen zijn ze goedkoper en streekeigen groen biedt nog andere voordelen. In tegenstelling tot bijvoorbeeld coniferen, die jaar in jaar uit hetzelfde groene kleedje dragen, tooien onze eigen boom- en struiksoorten zich telkens weer in nieuwe vormen, geuren en kleuren, naargelang het seizoen. Het grafische spel van kale takken in de winter, de bloesems en het prille groen van de lente, de weelde van het zomerse lover, de subtiele kleurenpracht en de vruchten van de herfst: kortom, streekeigen groen maakt van elk seizoen een gebeurtenis! Daarbij laat het streekeigen groen "leven". Deze planten trekken meer vlinders, bijen en hommels aan dan uitheemse soorten doordat deze insecten beter afgestemd zijn op natuurlijke soorten. Bessen- en vruchtdragende soorten zijn dan weer zeer aantrekkelijk voor vogels en andere dieren. Bovendien zijn hagen, houtkanten en bomenrijen in ons cultuurlandschap vaak de enige

verbindingen tussen de overgebleven natuurrestanten. Ze overbruggen bebouwde zones (privé-tuinen) en landbouwgebieden en vormen groene linten ter vervanging van verdwenen struwelen en houtkanten. Tevens vormen ze kleine eilandjes van natuur in tuinen, waar insecten, zoals vlinders en kevers, egels en vele lokale vogelsoorten een veilig plekje vinden. Bovendien kan iedereen zijn steentje (plantje) bijdragen en letterlijk betonnen muurtjes bedekken met groen streekeigen plantgoed of op een terrasje een klimplant voorzien. Ook zijn sommige heggensorten cruciaal voor de voortplanting van bepaalde diersoorten, denk maar aan de Haagbeuk en de Meikever, de Knotwilg en het Steenuiltje, enz....

Kortom, met de “behaag ..natuurlijk” pakketten promoot je je eigen lokale biodiversiteit”

De actie promoot bovendien enkel streekeigen planten en bomen en poogt hierbij waar mogelijk ook autochtoon of oorspronkelijk inheems materiaal te gebruiken. Een plantensoort is inheems als onze streek binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van deze soort ligt, en deze soort zich hier van nature uit spontaan voortplant.

Wij bieden iedereen de mogelijkheid om vanaf eind september tot uiterlijk 25 oktober 2013 tegen sterk verlaagde prijzen streekeigen haagplanten, klimplanten en bomen aan te kopen via je gemeente of via de afdeling.

Welke planten worden aangeboden ?

Er worden dit jaar 12 haagplantpakketten, 3 klimplanten en 3 boomsoorten aangeboden. Met uitzondering van de Taxus is het plantgoed voor de hagen gemiddeld tussen 80 en 120 cm hoog. De prijzen van de pakketten liggen door de massale gezamenlijke aankoop veel lager dan de marktprijs, en het is bovendien zeer degelijk plantmateriaal, zoals vorige jaren.

Pakket 1-Houtkant. Goed voor 20 m. Prijs: 6 euro.

Vergt voldoende ruimte (20 m lang bij 2-3 m breed), het onderhoud is beperkt tot een kapbeurt om de 5 à 10 jaar. 6 Soorten (Zomereik, Haagbeuk, Winterlinde, Zoete kers, Vogelkers en Lijsterbes), 2 planten per soort.

Pakket 2-Houtkant voor natte en moeilijke gronden. Goed voor 20 m. Prijs: 5,50 euro.

Als pakket 1, maar met soorten die bestand zijn tegen een vochtige bodem. 6 Soorten: Zwarte els, Grauwe wilg, Schietwilg, Boswilg, Gelderse roos en Hazelaar, 2 planten per soort..

Pakket 3-Geschoren (doornloze) haag. Voor 8 m. Prijs: 12,50 euro.

Een echte omheiningshaag, waarvan je de hoogte makkelijk zelf kan bepalen en die best 2x per jaar gesnoeid wordt. Bloemen en bessen krijgen echter geen kans uit te groeien. 6 Soorten: Wilde liguster, Veldesdoorn, Olm (Veldiep), Rode kornoelje, Haagbeuk en Gelderse roos, 4 planten per soort.

Pakket 4-Doornhaag. Voor 8 m. Prijs: 11 euro.

Ondoordringbare haag voor een sluitende afscherming. Minimale snoei ! Mooie bloem- en vruchtvorming. 4 Soorten: Sleedoorn, Eenstijlige meidoorn, Egelantier, Hondсроos, 6 planten per soort.

Pakket 5-Bloesem- en bessenhaag. Goed voor 8 m. Prijs: 12 euro.

Een pakket met bloeiende en bessendragende struiken. Door minimale snoei (om de 2 jaar) bloeien en vormen de struiken uitbundig vruchten, wat veel vogels aantrekt. Door de variatie in soorten is bloei verzekerd tot in de zomer. Het snoeiritmе bepaalt de breedte van de haag. 6 Soorten: Sleedoorn, Eenstijlige meidoorn, Gelderse roos, Rode kornoelje, Sporkehout en Wilde kardinaalsmuts, 4 planten per soort.

Pakket 6-Veldesdoornhaag. Goed voor +/- 6 m. Prijs: 13 euro.

Haag bestaande uit één plantensoort, erg geschikt als tuinafstering. Ondanks de naam heeft deze haag geen doornen of stekels. De Veldesdoorn wordt ook wel Spaanse aak genoemd. Mooi fijn blad met opvallende herfstkleuren. Deze plant vraagt vrij humusrijke grond en is daarom erg geschikt voor onze streek, 25 planten.

Pakket 7-Meidoornhaag. Goed voor +/- 6 m. Prijs: 13 euro.

Haag bestaande uit één doornige plantensoort die ieder jaar tot bloei komt en erg geschikt is als tuinafstering. Veel betere afscherming dan prikkeldraad of hek ! De witte bloemen worden voor hun nectar bezocht door veel insecten en in de herfst worden de rode vruchten gegeten door allerlei vogels. Soort: Eenstijlige meidoorn, 25 planten. Deze haag kan in je tuin trouwens ook vlot gemengd worden aangeplant met het vorige pakket.

Pakket 8-Sneukelbosje. Prijs: 5 euro.

Een klein bosje of een haag om van te smullen. Denk maar aan vlierbloesempannenkoeken, kornoeljesiroop, hazelnotenchoco en rozenbottelthee. 4 Soorten: Egelantier, Gele kornoelje, Vlier, Hazelaar, 2 planten per soort.

Pakket 9-Vogelbosje. Prijs: 3 euro.

Dit minipakket is bedoeld voor wie geen haag wenst te planten, maar een hoekje vrij heeft (zelfs op een terras). Een ideaal nestplaatsje voor vogels. 5 Soorten: Sleedoorn, Eenstijlige meidoorn, Gelderse roos, Rode kornoelje en Sporkehout, 1 plant per soort.

Pakket 10-Taxushaag. Goed voor 2,5 m. Prijs: 16 euro.

Haag bestaande uit één inheemse plant die ook 's winters groen blijft. Geschikt als geschoren lage tuinafstering. Hij groeit goed op zonnige tot beschaduwde plaatsen op vochtige, matig voedselrijke grond. De plantjes zijn 40 tot 60 cm hoog. Hou er rekening mee dat dit een traag groeiende plant is. Voordeel is dan weer dat je weinig snoeiafval hebt (wordt opgehaald in vele gemeenten voor kankerbestrijdende medicijnen !). De plant is wel giftig. Soort: Taxus, 10 planten.

Pakket 11-Haagbeukenhaag. Goed voor +/- 6 m. Prijs: 16 euro.

Erg bekende boerenerfhaag, wordt meestal op 1,5 m geschoren, voor en na de zomer. Niet te verwarren met een haag van Beuk. Blaadjes verkleuren bruin en blijven tot in de winter hangen. Waardplant van de meikever ! Soort: Haagbeuk, 25 planten.

Pakket 12-Beukenhaag. Goed voor +/- 6 m. Prijs: 20 euro.

Opgepast: dit pakket wordt niet in Hove aangeboden !

Het gaat hier om de natuurlijke groene variant. De cultuurvariëteit “Rode beuk” bieden we niet aan. Bladeren een weinig wintervaster dan de meer inheemse haagbeuk. Soort: Beuk, 25 planten.

Klimplanten

Ook dit jaar worden ook 3 klimplanten aangeboden. Ze worden in een kleine bloempot geleverd.

Pakket 13-Hop (*Humulus lupulus*): 4 euro.

Pakket 14-Wilde kamperfoelie (*Lonicera periclymenum*): 4 euro.

Pakket 15-Bosrank (*Clematis vitalba*): 4 euro.

Klimplanten zijn in. Ze groeien en bloeien tegen muren en hekwerken en hebben weinig grondoppervlak nodig. Daardoor zijn ze uitermate geschikt als “tegeltuintje” op het voetpad.

Klimplanten “wortelen” niet in de muur tenzij hij erg verweerd is. In de gemeenten van onze afdeling kan men tegeltuintjes aanleggen maar je moet het wel eerst even melden aan de gemeentelijke diensten.

Bomen

Ieder jaar bieden we naast de knotwilg een aantal andere inheemse boomsoorten aan, dit jaar de Lijsterbes en de Winterlinde Deze twee laatste soorten hebben een stamomtrek van 10 à 12 cm op 1 m hoogte en een lengte van 4 m. Ze worden geleverd met blote wortel. Er wordt een steunpaal van 2.5 m meegeleverd.

Pakket 16-Knotwilg. Prijs: 3,00 euro per poot.

De Knotwilg is ideaal als je tuin wat vochtig is. Hij kan echt voor een uitdrogend effect zorgen. Bovendien kan je hem zo klein of zo groot laten worden als je dat wenst. Een mooie Knotwilg bekom je door het aanplanten van een knotwilgpoot: een tak afgehakt van een andere Knotwilg, ongeveer 2,5 m lang en 4 tot 6 cm doorsnede. Als deze poot een 60 cm diep wordt geplant zal hij uitgroeien tot een volwaardige (Knot)wilg.

Pakket 17-Lijsterbes (*Sorbus aucuparia*). Prijs: 30 euro.

De Lijsterbes is een struik of boom (tot 20 m) met open kroon. Hij bloeit in mei in brede, witte bloementuilen die sterk en eigenaardig geuren. Hij draagt ronde, oranjevruchten. De bladeren (5-7 bij 1-1,5 cm groot) zijn ovaal tot langwerpig. De bladkleur is bovenaan dof groen, terwijl de onderkant grijsgroen is. In de herfst kleuren de bladeren geeloranje tot rood.

De boom wordt Lijsterbes genoemd omdat Lijsters en andere vogels dol op de bessen zijn. De plant zorgt namelijk voor een goede voedselvoorziening voor vogels vanwege de lange periode met bessen. Verder trekken de bloemen in de zomer veel insecten aan, die op het menu staan van veel vinken. Bovendien is de Lijsterbes een zeer geschikte plek voor vogels om te broeden vanwege de dichte boomstructuur.

Pakket 18-Winterlinde (*Tilia cordata*). Prijs: 35 euro.

De Winterlinde (of Kleinbladige linde) is inheems in Europa. Hij groeit vrij snel, als hij jong is en kan een hoogte tot 25 m en een omvang van 10 m bereiken. Dus enkel voor een tuin met ruimte !

De glanzend, donkergroene bladeren zijn fijngetand en hebben een zeeegroene onderkant. De kleine, welriekende, geelwitte bloemen verschijnen in juli in een 5 tot 7 cm lange hangende bloeiwijze. De bloemen zijn tweeslachtig. De sterke zoete geur van de lindebloesem is voor bijen en hommels al op grote afstand te ruiken. De Winterlinde is zowel voor de honing als voor de bloesemthee heel bekend.

De bomen kunnen wat kleverig worden, als ze door bladluizen aangetast zijn en een motregen van honingdauw veroorzaken, maar minder dan bij zomerlinde.

Pakket 19-BIJENHOTEL. Prijs: 14 euro.

Hoe bestellen ?

In het informatieblad van de gemeente en op de website van je gemeente of bij de betreffende dienst vind je een bestelformulier.

Hierop duid je aan welk(e) pakket(ten) je wenst. Dit formulier dient uiterlijk 25 oktober ter plaatse ingeleverd te worden.

Let op: wijze van bestelling en betaling zijn niet bij alle gemeenten exact hetzelfde (zie hieronder).

Op onze website kan je hierover meer info vinden: www.natuurpunt.be/behaag

Je kan echter ook bestellen via de afdeling waarbij je dan je plantgoed dient af te halen te Wilrijk op Fort 7.

Dit kan door bijgaand formulier in te vullen en ondertekend per kerende te bezorgen aan Guido Callaerts, Frans De Cortlaan 42, 2610 Wilrijk. Je kan het formulier ook downloaden van de website www.zuidrand.be en versturen aan callaertsguido@telenet.be

Gelijktijdig graag het verschuldigde bedrag storten op rekening BE02-9799-7675-4740 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen met vermelding van “Behaag Zuidrand Antwerpen”, naam, e-mail en telefoonnummer.

Wanneer afhalen ?

De planten worden bedeld op zaterdag 30 november via de verschillende afhaaladressen in onze afdeling (zie hieronder).

Bij de afhaling van je pakket(en) ontvang je tevens een plant- en onderhoudsbrochure om je haag, bosje, klimplant of boom in de beste omstandigheden te verzorgen en te laten opgroeien en een beschrijving van het plantgoed.

Wilrijk

Contact: Guido Callaerts 03/828 11 03

Bestelling: via het e-loket op www.antwerpen.be/ecohuis (Behaagactie).

Bedeling: zaterdag 30 november van 10.00 tot 12.00 uur. Fort 7, Legerstraat 40 (lokaal Natuurpunt).

Edegem

Contact: Dienst Planning en Inrichting, 03/289 21 31 of 03/289 21 21

Bestelling: op de Dienst Ruimtelijke Ordening en Milieu, Kontichstraat 48.

Bedeling: zaterdag 30 november van 10.00 tot 12.00 uur. Hangar 44, Rogier Van der Weydenstraat t.o.v. OLVE, ingang langs de straatzijde.

Hove

Contact: milieu-ambtenaar Koen Boonen, 03/460 33 47

Bestelling: op de milieudienst, Geelhandlaan 1.

Bedeling: zaterdag 30 november van 13.00 tot 15.00 uur. Gemeentewerf, Fazantenlaan naast het containerpark.

Bestelformulier Natuurpunt "Behaag. . Natuurlijk 2013"

Naam: ..... Telefoon: .....
Straat: ..... E-mail: .....
Postnummer: ..... Gemeente: .....

Afhalen op 30 november van 10.00 tot 12.00 u. te Wilrijk Fort 7, Legerstraat 40 (lokaal Natuurpunt)

Bestelt volgende planten:

Per pakket	Prijs €	Aantal	Totaal	Per stuk	Prijs €	Aantal	Totaal
Hagen				Bomen			
1. Houtkant	6,00			16.Knotwilgpoot	3,00		
2. Houtkant natte gronden	5,50			17.Lijsterbes	30,00		
3. Geschoren haag	12,50			18.Winterlinde	35,00		
4. Doornhaag	11,00						
5. Bloesem- en bessenhaag	12,00			Klimplanten			
6. Veldesdoornhaag	13,00			13.Hop	4,00		
7. Meidoornhaag	13,00			14.Kamperfoelie	4,00		
8. Sneukelbosjehaag	5,00			15.Bosrank	4,00		
9. Vogelbosje	3,00						
10.Taxushaag	16,00			19.Bijenhotel	14,00		
11. Haagbeukenhaag	16,00						
12. Beuk (groene variëteit)	20,00						
					Totaal :		

Bestelvoorwaarden:

- Het bestelformulier moet **voor 25 oktober** verstuurd worden naar **Guido Callaerts Frans De Cortlaan 42, 2610 Wilrijk** of via email naar callaertsguido@telenet.be
  - De betaling dient te gebeuren bij de bestelling op rekeningnummer BE02-9799-7675-4740 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, met vermelding van nummer pakket(ten), aantal, e-mail en telefoonnummer.
- Neem best een copie van dit formulier zodat je de exacte bestelling, datum en afhaalplaats kent.

Datum en handtekening,

Terwijl voor veel mensen de korter wordende dagen het einde van de vakantie, en de eerste valende bladeren een domper op de zomerse vrolijke stemming, betekent, kondigt de herfst voor vogelkijkers zich aan als een culinair buffet om heerlijk van te smullen. We kijken in deze periode immers voortdurend omhoog, speurend naar trekvogels die over de stad kunnen vliegen. Waterrijke natuurgebieden in de omgeving ontvangen grote groepen eenden en steltlopers, en straks strijken ook de eerste groepen échte wilde ganzen neer in onze streken. Maar vooral: op de trekteleposten in Vlaanderen wordt het weer elke dag gezellig én boeiend. Wanneer komt de grote 'bus' met roofvogels uit Scandinavië hier aan, pikken we dit jaar nog eens wat Kraanvogels mee, en vliegen de vinken weer even massaal als vorig jaar over ons hoofd?

Bij het verschijnen van dit blad is de **trektelepost Hobokense Polder** al enkele weken dagelijks actief. Als je snel bent kan je tot eind oktober nog een ochtend mee komen tellen, leren, registreren,... En misschien volg je ondertussen de **cursus vogeltrek** o.l.v. docent Koen Leysen van Natuurpunt Educatie, en ken je zo ook al de collega's van trektelepost **Opstalvallei** te Berendrecht? Hou in deze tijd van het jaar in elk geval altijd een oogje op het weerbericht én op de lucht, want de meest verrassende, onverwachte vogelsoorten kan je in deze trektijd ook bij ons in Antwerpen-zuid verwachten. Zo registreerden verschillende waarnemers reeds op 26 augustus maar liefst 8 roofvogelsoorten op één dag in ons verstedelijkt stadsrandje, waaronder Wespendieven, Boomvalken en zelfs een Visarend.

Als je iets bijzonders ziet, denk er aan om je waarneming snel via **waarnemingen.be** te melden, misschien krijgen andere vogelaars ook nog de kans om die bijzondere vogel te zien. Of meldt het via de **weblog van Ardea**, die nu volledig ter beschikking staat van iedereen die een vogelbericht, -vraag, -foto, of -weetje wil delen. (Neem meteen na het lezen van dit blad een kijkje en probeer aan de hand van de heldere handleiding zelf even een bericht te posten. Een opkikkerend gevoel als het lukt!) Maar ook elke gewone vogel is natuurlijk de moeite waard om te registreren. Zo zullen we later kunnen beschikken over heel wat informatie om de toestand van soorten als Merel, Huismus, Gierzwaluw... te kunnen vergelijken met nu. Een Merel lijkt ons nu wel heel gewoon, maar hij was amper 100 jaar geleden nog een erg zeldzame bosvogel. Op de website en verder in dit nummer vind je een eerste overzicht van de **Ardea-regio-waarnemingen** sinds 1 januari 2013, samengesteld en becommentarieerd door onze coördinator **Luc Van Schoor**.

Met de hulp van bioloog, conservator Hobokense Polder en INBO-onderzoeker **Wim Mertens** leerden we ondertussen onze waarnemingen ook in te geven op de **AVI-maps**. Een wetenschappelijke databank die veel mogelijkheden biedt om vogelonderzoek te ondersteunen. In een volgende editie leggen we het op deze plek zeker ook even uit.

In de periode van half oktober tot half maart trekken er in onze regio elk jaar ook weer een zestal mensen minstens één dag per maand op uit om in hetzelfde natuurgebied de aanwezige **wil-**

Lucky Luc telt mee!

ARDEA nieuws September-December 2013

de watervogels (wvv) te tellen. Meeuwen, eenden, koeten, snippen, futen... zijn gedeeltelijk standvogels die 's winters nood hebben aan voedselrijke en rustige watergebieden. En ja, ook temidden van de Antwerspe ring, de Boomsesteenweg en de woonkernen van Hoboken, 't Kiel, Wilrijk, Edegem en Hove vinden we nog enkele waterplassen die o.a. Pijlstaarten, Smienten, Wintertalingen, Kuifeenden, Tafeleenden, vaak populaties die uit het noorden zijn afgezakt, herbergen. De Forten 6, 7 en 8, de Hobokense Polder en de Waterlink/Aquafinvijver worden zo door o.a. Dré, Peggy, Johan, Bob, Gert en ondergetekende al gevolgd. Wie graag eens mee gaat is natuurlijk érg welkom! Maar er zijn nog meer waters in onze regio, zoals parkvijvers, de Scheldeoever, de Mastvest... die een vaste wvv-teller kunnen gebruiken. Kandidaten? Ter info: deze tellingen kaderen in het **Wetlands International** onderzoeksproject dat sinds 1973 loopt. Regioverantwoordelijke is Kuifeend-conservator **Ludo Benoy**, die zo 140 WVT-deelgebieden en 70 vrijwilligers coördineert.

Wie een beetje vogelt in Antwerpen kan niet anders dan Ludo al eens te hebben gehoord, ontmoet of gevolgd tijdens een wandeling die hij gidste. Vanuit natuurreservaat **de Kuifeend** in het Antwerpse havengebied motiveert ie al jaren jong en oud om met natuurstudie bezig te zijn. Op 4 augustus mocht een groepje Ardea-leden een heel bijzonder moment meemaken waarop Ludo ons inleidde in **de wondere wereld van het vogelringen**. In de Kuifeend is er al 15 jaar een Ringwerk-groep actief, o.l.v. beëdigd ringer **Ludo Roothaert**. Samen met hem trachten de (vaak erg oude maar zeer ervaren rotten en nu ook aangevuld met erg jonge en gretige veldwerkers) ringers zo veel mogelijk trekvogels te ringen. In augustus begint het met heel veel kleine zangvogels als karekieten, tuinfluiters, rietzangers, en Blauwborsten, die vooral 's nachts overvliegen. Wij hadden het geluk om ook

één **Waterrietzanger** (foto's: Guy Borremans) te kunnen zien opmeten, wegen, ringen, en vrijlaten. Deze 'zeldzaamste' vogelsoort van West-Europa trekt vanuit een broedpopulatie in Polen-Duitsland via Vlaanderen naar centraal Afrika. De pleisterplaatsen onderweg, met vochtig zeggeland, worden steeds zeldzamer. Door het in kaart brengen van de precieze trekroutes kan gericht

natuurbeheer misschien wat soelaas bieden. Op het einde van de voormiddag werd met andere telposten per sms uitgewisseld hoeveel waterrietzangers die ochtend waren gevangen. Het was een getal dat je op één hand kon tellen.... Volgend jaar mogen we nog eens terugkomen, als we stil zijn.

Stil werden we ook van de indrukwekkende cijfers en afstanden die gidsen **Luc van Schoor** en **Rudy Vansvenant** ons voorschotelden tijdens de **steltlopertocht** op 11 augustus. Met tal van kaarten en op de achtergrond grote groepen Goudplevieren, Rosse grutto's en ook enkele Regenwulpen leerden we hoe belangrijk Zeeland wel is voor de internationale steltloperpopulaties. Zowel als doortrekgebied als om de winter door te brengen is dit prachtige waterland een onwaarschijnlijk geschikt en goed gelegen biotoop. Het is hier wel niet Zeeland, maar vanuit de ruimte gezien ligt het Ardea-werkingsgebied toch ook in de rivierdelta, en daar mogen we fier op zijn! Wat we nog precies te zien kregen, lees je elders in rAntGroen of via de Ardea-blog in een fijn verslag van **Wim Roelant**. **Joachim Pintens**, een jonge fotograaf die net als **Lucky Luc** sneller schiet dan z'n eigen schaduw, en **Guy Borremans**, waarover straks meer, maakten foto's om stil van te worden. Ze doen je op de website al watertanden om volgend jaar mee te gaan.

Dezelfde Guy bracht het voorjaar door op amper twee plaatsen: op vakantie in **Kos**, én in een improvisatorische filmcabine ter hoogte van een slechtvalkennest ergens op de +16 van een Kielse bouwwerf. Rugpijn en een stoflong hield ie er aan over, maar ook wonderschone, vertederende en –zelfs kenners zeggen het– unieke beelden van jonge slechtvalken. In het kader van het project **Slechtvalken op 't Kiel** werd in maart een rap-rap beschermactie opgezet, die met behulp van aannemer Antwerpse Bouwwerken, het FIR en het VOC Brasschaat-Kapellen, en natuurlijk ook wel van onze Ardea-medewerkers, leidde tot een succesvol broedsel. **De vier jonge gezusters slechtvalk vlogen op 23 juni uit op de Silvertoptorens**. Dit is in het héél kort gezegd, want het was in feite een onwaarschijnlijk boeiend en lang verhaal. Dat brengen we jullie in geuren en kleuren, met film en deskundige toelichting, ergens in februari 2014, tijdens een slechtvalken-avond. Omdat het lentenummer van **Natuur. oriolus**, het Vlaams tijdschrift voor ornithologie ruim een hele pagina besteedde aan de lancering van onze vogelwerkgroep, willen we langs deze weg nog wat reclame maken voor dit zeer boeiende en verzorgde blad, wat voor amper 8,5 euro extra bij uw Natuurpunt-lidmaatschap vier maal per jaar bij u in de bus valt, boordevol vogelnieuws.

En op 14 september hield Ardea een heuse eerste echte **open vergadering** met info- en ontmoetingsmoment waarop iedereen welkom was. We konden gebruik maken van de gastvrijheid van Natuurpunt Zuidrand om in lokaal **De IJsvogel** samen te komen, na een (voor sommigen toch nog echte) kennismakingswandeling in het Fort VII, ook een WVT-telgebied.

Met veel goesting werken we momenteel aan de ideeën en voorstellen die daar op tafel werden gelegd, zodat we tegen 2014 een volledige activiteitenkalender kunnen aanbieden, uiteraard zo veel mogelijk geïntegreerd in de werking van de Natuurpuntafdelingen Zuidrand en Hobokense Polder. We hopen jullie regelmatig te kunnen ontmoeten, op de dijk, in het veld of gewoon op de parking van de supermarkt, turend naar een Tureluur. **De tureluurder** (zie foto) is immers een soort die het erg goed doet in onze regio!

En om er geen gras over te laten groeien, **trekken** we (toepaslijk gezegd nietwaar) er op **8 december** nog eens samen op uit voor een steeds verrassende vogeltocht naar de Antwerpse **Rechteroever**. Natuurgids **Marnic Lefranc** neemt je mee naar bekende en minder bekende vogelplekken en zal zichzelf (na een fietsongeval eind augustus), jou én de Schelde daarmee weer in een natuurlijk evenwicht brengen, 'want het moet niet altijd die Linkeroever zijn!' (Afspraak om 8.30 u. aan 't Spant te Wilrijk).

Voor Ardea, Joris Van Reusel

De tureluurder, een typische vogelkijkersoort in onze regio, werd ook waargenomen tijdens de steltlopertocht in Zeeland.

Portret van natuurgids Tuur Wuyts, door Guy Borremans.

KLIK!

Voor alle praktische informatie:

www.hobokensepolder.be/vwg-ardea

0486/83 62 34 (Joris) of 0494/33 63 09 (Luc)

E-mail: ardea@hobokensepolder.be

Lees ook: Natuur.oriolus JG 79, nr 2, april-mei-juni 2013

Vogelwaarnemingen - Regio Zuid Antwerpen 1 januari – 31 augustus 2013

Luc Van Schoor

Vanaf 2013 beheert de nieuwe vogelwerkgroep ARDEA alle vogelwaarnemingen binnen de zuidelijke regio van Antwerpen. Het werkterrein van ARDEA beslaat grotendeels die van de Natuurpuntafdelingen Zuidrand Antwerpen en Hobokense

Polder alsook de kasteelparken van Aartselaar.

In de toekomst mag u in dit tijdschrift regelmatig driemaandelijks seizoenoverzichten verwachten.

In dit verslag bespreken we uitzonderlijk de vogelwaarnemingen vanaf de startperiode van ARDEA tot eind augustus. In de besproken periode werden voor de ARDEA regio zowat 50 000 vogelwaarnemingen op waarnemingen.be ingevoerd, verdeeld over 157 soorten.

ARDEA dankt de vele vogelliefhebbers(sters) die binnen onze regio hun waarnemingen doorsturen. We ontmoeten ze graag op één of meerdere van onze activiteiten. Zie daarvoor de agenda:

<http://ardea.hobokensepolder.be>

Naast de duizenden losse waarnemingen werden ook gegevens van de lentetrekellingen Hobokense Polder en van het spechtenonderzoek verwerkt. Dit overzicht bevat de meest interessante vogelwaarnemingen.

ARDEA kan niet instaan voor de echtheid van alle ingevoerde waarnemingen. Waarnemingen die aan homologatie onderworpen zijn dienen nog te worden onderzocht door de "BAHC" (Belgisch Avifaunistisch Homologatie comité).

Het weer in 2013

Na een lange, koude, natte en sombere winter, volgde nog meer van dat fraais met een sombere en koude lente. Tijdens de trektellingen langs de Schelde-Hobokense Polder kregen we regelmatig te maken met een schrale N tot O wind waardoor de ochtendtemperaturen in april vaak bleven steken tussen de 3 en 5°C. Geen wonder dat het vogellevens eerder traag op gang kwam. Gelukkig brak vanaf eind april de zon wat meer door zodat zomervogels als Spotvogel, Bosrietzanger en Wielewaal meer op het voorplan kwamen. Na een vrij wisselvallige juni maand volgde een zonnige, vrij droge en warme zomer met uitzonderlijk weinig regendagen en een heuse hittegolf in de tweede helft van juli. De voorlopige cijfers voor de zomer van 2013 zijn duidelijk, we haalden net niet de top 10 van de warmste zomers sinds het begin van de metingen in Ukkel (1833).

De **Fazant** mag dan wel, in de meeste groenzones, een algemeen voorkomende exoot zijn maar aantallen van 6 tot 9 ex. die werden waargenomen in de 2de helft van april in de Hobokense Polder zijn eerder uitzondering dan regel. Mogelijk is het ontbreken van jachtdruk hierbij van belang (LVS/TV).

Voor de **Grauwe gans** kwam het overgrote deel van de waarnemingen van de Hobokense Polder en de Schelde. Tijdens het winterhalfjaar en het voorjaar bleven de aantallen klein, tot max 62 ex. op 25/01 (AVL). Er werden min. 4 broedkoppels met jongen waargenomen in de Hobokense Polder (GB). **Kolgans** trok in enkele kleine groepen over in februari met max 42 ex. op 15/02 (LVS). De aantallen van de **Grote Canadese gans** zijn de laatste jaren zienderogen verminderd. Waar vijf jaren geleden over de Schelde regelmatig groepen van 100 ex. en meer werden waargenomen, zijn nu linies van meer dan 20 ex. eerder uitzonderlijk. Van de

Kleine Canadese gans, een andere exoot, werden in het voorjaar 4 vogels opgemerkt op Fort 6 (FBT). De **Brandgans** komt meestal solitair voor in Hobokense Polder, Fort 7 en langs de Schelde. Op 6/04 vloog een linie van 51 ex. over de Scheldedijk (GB) en op 7/04 vloog een groep van 40 ex. over Edegem (LJ). **Knobbelzwanen** werden vooral in het voorjaar waargenomen waaronder een groepje van 12 ex. op 8/02 over Hobokense Polder (PN). **Nijlgans** kwam in klein aantal (1–5 ex.) voor in gans de regio; vermeldenswaard is een groep van 14 ex. in de Groenenhoek-Wilrijk.

Van **Bergeend** noteerden we eveneens 1 tot enkele vogels op plassen en Schelde. Aantallen van 19 ex. langs de Schelde op 28/04 (LVS) en van 15 ex. op Fort 7 op 4/07 (TW) zijn eerder uitzonderlijk.

Mandarijneend werd gezien in o.a. Fort 6, Hof ter Linden, Steytelinckpark en UIA Campus-Wilrijk. **Krakeend** kwam voor in zowat alle plassen en langs de Schelde, met max 22 ex. aan de Groenenhoek-Wilrijk op 6/03 (PH). Het is tevens een jaarlijkse broedvogel in de Hobokense Polder. Van **Smient** noteerden we slechts 1 waarneming: 1 ex. op 9/01 op een parkvijver in Wilrijk

(MDV). **Slobeend** (foto: Pierre Nowosad) werd tijdens het voorjaar in Hobokense Polder in klein aantal waargenomen met een maximum van 19 ex. op 18/03 (AVL/PN). Voorts ook enkele vogels op Fort 5 en Fort 6.

Van **Pijlstaart** waren in het voorjaar 1 à 3 vogels te zien in Hobokense Polder. Op 31/03 vloog een groepje van 8 ex. over Edegem (LJ). **Wintertaling** werd tot begin mei waargenomen in Hobokense Polder waar mogelijk 2 paar hebben gebroed (PN). Er werden maximaal 64 ex. geteld op 22/01 bij de jachthaven van Hoboken (AVL).

Tafeleend werd zowat de ganse periode in klein aantal (tot max. 10 ex.) in de Hobokense Polder waargenomen maar was ook geregeld te zien op de Forten 6 en 7. **Kuifeend** was tot begin juni aanwezig op de fortgrachten en in de Hobokense Polder met max 16 ex. op 1/03 (PN) en mogelijk 2 broedparen (MV). **Grote zaagbek** werd éénmaal waargenomen; een groepje van 5 ex. in vlucht boven de Hobokense Polder op 8/04 (LVS).

Dodaars werden vanaf begin maart alleen op de Hobokense Polder waargenomen, ook als broedvogel (min 6 paar) op Rallegat, Broeks-kot, Reigershoek en Rietveld. Van **Fuut** werden tijdens de trektellingen in april en mei regelmatig 1 à 2 ex. op de Schelde waargeno-

men. Voorts was de soort in de regio op alle fortgordels aanwezig en als broedvogel op de forten 5 en 6, alsook op de Mastvest present. Op 7/04 dobberde er een **Geoorde fuut** op de Schelde bij de telpost Hobokense Polder (LVS/GB).

Een **Zwarte ooievaar** vloog waarschijnlijk op 10/06 over Moretusburg-Hoboken. De ouders van Joachim hadden kortstondig een ooievaar met zwarte vleugels en witte buik gezien (JP).

Gedurende gans de periode (uitgezonderd januari) werden in de regio geregeld overtrekkende **Ooievaars** gezien. De meeste waarnemingen werden in maart en augustus opgetekend met als max. een groep van 16 vogels op 8/08 over Hove (JP). De nog steeds zeldzame **Roerdomp** werd twee maal waargenomen: op 16/02 een laagvliegende vogel over de E19 in Wilrijk (KDR) en op 7/04 aan het Broekskot-Hobokense Polder een opvliegende vogel die op foto werd vereeuwigd (PN).

Een mogelijk van west naar oost overvliegende **Woudaap** werd op 1/08 gezien in Hoboken (PN).

De **Blauwe reiger** kwam zowat overal in de ganse regio voor zodat we alleen de uitschieters vermelden. Op 19/01 werden in het Schoonselhof niet minder dan 54 adulte vogels waargenomen (WVS) en op 19/04 werden, tijdens een Ardea telling, in de kolonie aldaar 23 broedkoppels vastgesteld (in Polderblad juli 2013 blz. 17 werd per vergissing het aantal van 13 broedparen vermeld i.p.v. 23) (LVS).

Van begin februari tot half april werden van **Grote zilverreiger** 8 waarnemingen ingegeven in Hobokense Polder, Edegem en Hove. Het betrof telkens een solitaire vogel. **Aalscholvers** waren gans de periode aanwezig, ofwel pleisterend in klein aantal (1-5 ex.) op de fortgordels, kasteel Cleydaelhof, Hobokense Polder, Park Romeinse Put en Campus Drie Eiken, ofwel overvliegend of doortrekkend in kleine tot middelgrote groepen met max. 76 ex. op 1/04 over de Hobokense Polder (LVS/JP).

Aan roofvogels was er geen gebrek: zo registreerden verschillende waarnemers op 26/08 maar liefst 8 roofvogelsoorten in en boven onze verstedelijkte stadsrand. Tijdens de lentetrekkingen op de

telpost Hobokense Polder ontbrak **Visarend** (foto: Joachim Pintens) op de soortenlijst. De twee losse waarnemingen betroffen vogels op terugtrek na het broedseizoen. 25/08: 1 ex. samen met 3 Buizerds thermiekend over Petroleum Zuid (TV) en op 26/08 een overvliegende vogel als foto object te Hoboken (JP). **Wespendief** werd in gans de regio opgemerkt tussen begin mei en eind augustus. Het betrof meestal 1 à 2 ex., uitzonderlijk een mooie 13 vogels op 27/08 over Edegem (LJ). Tijdelijk pleisterende vogels werden vooral opgemerkt van half mei tot half juni, o.a. 4 ex. op 19/05 (JD) in domein Moretus te Hove (JD), 4 ex. op 17/06 te Hemiksem langs de regiorand (PH), 3 ex. op 16/08 in Hobokense Polder (BM) en meerdere waarnemingen telkens 1 ex. in Fort 7, Hobokense Polder, Hof ter Linden-Edegem (respectievelijk ES/GB/SL/LJ). Eind mei/begin juni werd telkens een mannetje in het geschikt broedbiotoop van domein Klaverblad (Wilrijk) opgemerkt (BDK/PH).

Van begin maart tot begin mei werd 5 x een solitaire doortrekkende **Rode wouw** waargenomen: over Mortsel, Aartselaar, 2x over Hobokense Polder en over Schoonselhof/Wilrijk (respect SB/TDD/GB/LVS/PH/JP). De **Zwarte wouw** kwam 3 maal in de kijker: op 14/04 over Aartselaar/Hemiksem (PN), op 17/04 over Klaverblad/Wilrijk (PH) en op 25/05 over Mortsel (WDR/SB).

De waarnemingen van **Bruine kiekendief** bestrijken een periode van begin februari tot eind augustus, de meesten over de Hobokense Polder en enkele over Edegem. Begin februari en rond half april werden in de HP 1 à 2 jagende vogels opgemerkt (PN).

Tijdens de lentetrekkingen op de HP werden in totaal 12 exemplaren geteld met als dagmaximum 5 ex. (1♂, 4 ♀♀) op 30/03 (LVS/JP) Tijdens het voorjaar werd 5x een **Blauwe kiekendief** gespot, waarvan 1 man en 4 wijfjes. Van 3 vogels in HP en over Hoboken werden foto's gemaakt (PN/GB/JP).

Sperwer (foto: Leo Janssen) werd veelvuldig doortrekkend en ter plaatse waargenomen in gans de ARDEA regio. Zekere of waarschijnlijke broedvogel in o.a. Hobokense Polder, Schoonselhof, Fort 7, domein Klaverblad, Cleydaelhof, Hof ter Linden, Uilenbosdomein Moretus en Fort 6, om maar enkele te noemen.

Havik kwam 4 keer in de kijker, het betrof telkens een solitaire vogel te Edegem op 5/03 (LJ) en 3 waarnemingen gedurende lente en zomer in de omgeving Klaverblad/Cleydael/Hof van Hemiksem). Een broedgeval is daar zeker niet uitgesloten. **Buizerd** was alom present in de ARDEA regio gedurende gans de periode, deels als doortrekker - vooral in april - met pieken van 37 ex. over Hobokense Polder op 7 en 8/04 (LVS/JR/GB,AVL). Het is moeilijk in te schatten hoeveel buizerden in de regio tot broeden komen, maar het is aannemelijk dat elke bos- en groenzone van enige omvang minstens 1 broedpaar herbergt. Dat is het geval voor Hobokense Polder, domein Cleydael, Klaverblad, Schoonselhof, Fort 7, Nachtegalenpark, Den Brandt en Uilenbosdomein Moretus om de voornaamste te noemen. Van de **Torenvalk** werden in de regio maar een 50-tal waarnemingen ingegeven, incl. doortrekkers in het voorjaar. Dat kan wijzen op het feit dat de populatie terugvalt door slechte broedresultaten, door sterfte en voedselgebrek als gevolg van strenge wintermaanden en mogelijk ook door verdere inkringing van geschikte biotopen. Op 9 februari werd een laag over de weg scherend **Smelleken** waargenomen te Drie Eikenstraat-Edegem (MVDB). De eerste **Boomvalk** van dit jaar trok op 14/04 over de HP (LVS). De waarnemingen van juni en juli wijzen op mogelijke broedgevallen in geschikte habitats, te weten Hoboken Polder en domein Klaverblad. De 13 waarnemingen in augustus betreffen, gezien de overheersende vliegrichting, deels vogels op terugtrek. Vermits **Slechtvalk** als standvogel meer en meer voorkomt is het moeilijk om tijdens de trekkingen mogelijke trekvogels van plaat-

selijke vogels te onderscheiden. Hoe dan ook, deze prachtige valk neemt, ook in onze regio, jaarlijks toe. Getuige daarvan het gelukte broedgeval op de Silvertops langs de Antwerpse ring, met 4 jonge wijffjes, dat als ARDEA-project op de voet werd gevolgd en via peter/meter ondersteuning en via opnamen voor een toekomstige aflevering van het programma "Dieren in Nesten" in de ruimere belangstelling kwam.(JVR)

Waterral (foto: Pierre Nowosad) werd tot eind mei zeer geregeld in de Hoboken Polder waargenomen waar de soort standvogel is met een klein aantal territoria - naar schatting 8-10 broedparen (LVS). Buiten de HP werd deze schuwe vogel maar één keer waargenomen in de regio, namelijk op 27/05 in het Schoonselhof (PBA).

Tussen 4 maart en 8 april werden 14 waarnemingen van kleine tot grotere groepen overtrekkende **Kraanvogels** ingevoerd. Het ging om een totaal van min 480 exemplaren. Een groep van 100 ex. werd op 4/03 door 3 afzonderlijke waarnemers gespot over het zuiden van Antwerpen (EVB/EVM/MR). De grootste groep van 133 ex. trok op 5 maart over Hoboken- Moretus en werd op foto vastgelegd (JP).

Scholeksters werden ter plaatse regelmatig gezien in de omgeving Doornstraat (Wilrijk en Aartselaar) en vliegend over de Schelde langs Hobokense Polder met een max van 32 ex. richting zuid op 5/05 (LVS/JP).

Over de Schelde vliegende **Kluuten** werden een vijftal keren van eind maart tot in april waargenomen, zo bv. een groepje van 9 ex. op 31/03 (JR). **Kievit** broed in klein aantal op de resterende landbouwgebieden in Wilrijk, Edegem en zelfs langs de Antwerpse ring o.a. Groenenhoek nabij station zuid (KM). Op 21/03 vloog een groep van 130 ex. over Edegem (LJ). **Goudplevier** werd 1x waargenomen, namelijk 5 ex. overvliegend in Edegem op 21/03 (LJ). **Kleine plevier** vloog in april enkele keren over de Schelde langs de Hobokense Polder. Op 26/06 zaten 2 adulte vogels op een plasje langs de grens Hove/Lint (JD) en in juli werd een adult met een pullie van een paar dagen oud ontdekt in Moretusburg-Hoboken (KDK).

Zoals elk jaar overwinterden er weer min. 2 **Houtsnippen** in de HP en zat een fouragerende vogel in een besneeuwde tuin langs de Ahornelaan, Antwerpen op 20/01 (PB). Verder werden er tot eind maart solitaire vogels waargenomen in Hof ter Linden, Edegem, Fort 5, Fort 7, Hove en Cleydaelhof.

De waarnemingen van **Watersnip** waren eerder schaars: 3 overvliegende vogels in april langs de Schelde, 1 over Edegem in augustus en 3 exemplaren begin april in Hobokense Polder (BM).

Op 28/02 vloegen, totaal onverwacht, een 20-tal **Rosse grutto's** pijlsnel richting ZW over Cleydaelhof, Aartselaar (LVS/GB/LS). Overtrekkende groepjes (2 tot 4) **Regenwulp** werden van begin april tot begin mei gezien boven de Hobokense Polder en begin augustus zuidwaarts vliegend langs de Schelde/Hoboken en over Mortsel. In april vloegen er geregeld 1 tot 3 **Wulpen** over de Schelde

in Hobokense Polder (LVS/JP) en eentje over Edegem op 25/08 (LJ). Solitaire **Zwarte ruiters** vloegen op 24/04 en 5/06 over Hobokense Polder en Moretusburg-Hoboken (LVS/JP) en op 25/08 over Edegem (LJ). Op 14/04 pleisterde een **Tureluur** in de HP (BM) en vloog er één (dezelfde ?) langs de nabijgelegen Schelde (JP). Op 14/04 en 30/4 werd tijdens trektellingen telkens één overvliegende **Groenpootruiter** boven de Hobokense Polder gespot (LVS).

Witgat was vanaf begin april waarneembaar maar vogels ter plaatse (1ste jaars), ook tijdens het broedseizoen, kwamen alleen in de kijker in de Hoboken Polder (max. 3 ex. eind april), langs de Schelde en in Groen Neerland (PN/BM/DJ/RL). **Oeverloper** was als voorjaars- en zomergast in klein aantal aanwezig langs de oevers van de Schelde en op de fortgordels maar ontbrak tijdens het eigenlijke broedseizoen (juni - juli). Op 5/05 noteerden we tijdens de laatste lentetrekking Hobokense Polder, 8 ex. over de Schelde (LVS/JP). Op 3/05 vloegen 2 **Bonte strandlopers** over de Schelde te Hoboken (LVS)

Zwartkopmeeuw was vanaf eind maart tot eind juli present in de regio als overvliegend of zittend in gezelschap van andere meeuwen in landbouwgebieden, met een max van 8 ex. nabij het waterzuiveringstation in Hove (JD). De broedpopulatie van deze mooie meeuwensoort neemt nog toe, ook in het Antwerpse havengebied. Tijdens de trektellingen in de Hobokense Polder werden eind april per dag tot 25 overvliegende vogels waargenomen.

Stormmeeuwen werden geregeld tot eind april in (vrij) klein aantal aangetroffen in de regio met een max van 30 ex. op 8/03 langs de Doornstraat, Wilrijk/Kontich (LJ). **Mantelmeeuw** was een schaarse gast met slechts 5 waarnemingen van 1 of 2 vogels langs de Schelde te Hoboken van eind april tot begin mei en 1 adulte vogel zittend op een dak in de Aartselaarstraat te Hoboken op 16/07 (GW). **Kleine mantelmeeuw** was vanaf medio februari in klein aantal aanwezig (1- 4 ex. per waarneming) in de zuidelijke rand van Antwerpen. Langs de Schelde werden eind april tot 18 ex. per trekking genoteerd. Van **Visdief** werden vanaf half april 1 tot 3 vogels waargenomen langs de Schelde te Hoboken.

Holenduif werd regelmatig waargenomen (tot max 4 ex. samen) in en rond bosrijke domeinen of parken zoals Hof ter Linden, Edegem en Nachtegalenpark/Den Brandt. **Halsbandparkiet** neemt blijkbaar verder toe in Vlaanderen. Deze luidruchtige exoot werd gedurende de ganse periode opvallend regelmatig in kleine aantal gespot in of rond de parken langs de zuidrand van Antwerpen. Vermeldenswaard is zeker het groepje van 12 overvliegende vogels op 5/7 nabij de Doornstraat/Wilrijk (JB). De eerste **Koekoek** van het jaar riep op 17/04 in de Hobokense Polder (LVS, PN) waar hij als broedvogel ter plaatse present bleef tot half juli. Andere vogels werden waargenomen in Hof ter Linden, Cleydaelhof en Uilenbos- domein Moretus. De aanwezigheid van **Kerkuil** werd in het voorjaar vastgesteld op 2 plaatsen: Fort 5 en Fort 7. Het ging in de 3 gevallen om een zichtwaarneming en/of de vondst van verse braakballen (ES/JC/TB).

Bosuif werd als broedvogel en standvogel, meestal roepend, tijdens de ganse periode (behalve juni) aangetroffen in de meeste bosrijke domeinen en forten van de regio; éénmaal (31/03) ook als verkeersslachtoffer tegen de middenberm van de Generaal Lemanstraat, Antwerpen (KM). De **Steenuil** heeft het moeilijk door het verdwijnen van de, voor deze soort, geschikte habitats, nl. kleinschalige cultuurlandschappen met nestmogelijkheden in voornamelijk knotwilgen en kleine schuurtjes. Onze kleinste uil werd aangetroffen op slechts 3 plaatsen: aan de Groenenhoek, nabij Groen Neerland te Wilrijk en nabij park Romeinse Put (Kontich). Van **Ransuil** werd slechts één schamel spoor aangetroffen: een braakbal nabij het rietveld Hobokense Polder op 14/06 (BM).

De eerste **Gierzwaluwen** van het jaar werden op 14/04 (13 ex.)

waargenomen tijdens de trektelling Hobokense Polder (LVS/JP) en o.a. op 27/04 met een max. van 70 ex. Grote concentraties werden in de late lente ook aangetroffen nabij de Groenenborgercampus, Hof ter Linden-Edegem en Moretusburg-Hoboken met respectievelijk 44, 50 en 65 ex. (TV/SL/JP).

Na een tijdelijke inkrimping van de populatie **IJsvogels**, als gevolg van enkele strenge vorstperiodes, is de soort aan een langzame heropleving toe dankzij een goed broedseizoen. Verspreid over de ganse periode waren IJsvogels present in de Forten 5, 6 en 7, Hobokense Polder en Groen Neerland. In het Schoonselhof werden medio augustus 6 IJsvogels gezien, wat wijst op tenminste één geslaagd broedgeval (ES/LVS). Tijdens het Spechtenonderzoek

van ARDEA werd de **Kleine bonte specht** (foto: Julien Dua) in het voorjaar tot eind april als mogelijke of waarschijnlijke broedvogel aangetroffen in Hobokense Polder (TVA/LVS/GB/JD), domein Moretus-Hove, domein kasteel Cleydael alsook in park Den Brandt (WM/TV), omgeving Hof ter Linden (MW) en in het Schoonselhof (JVDV). De zeldzamere **Middelste bonte specht** werd tijdens het voorjaar als waarschijnlijke broedvogel in de bosdomeinen Moretus-Hove (JD/LVS/SVDB) en in het Middelheimpark vastgesteld en gefotografeerd (SLA/TV).

Zwarte specht werd gespot in de Hobokense Polder op 27/01, 16/02 en 23/07 (TVA/AVL) alsook mogelijk op Fort 5-Edegem op 27/02 (JC). De **Wielewaal** kwam op 5/05 toe in de Hobokense Polder en werd aldaar op 18/05 nog zingend aangetroffen in het populierenbos (broedgeval ?) (LVS/AH). Doortrekkende **Roeken** werden alleen in maart waargenomen met een max van 33 ex. op 6/03 over Edegem (LJ).

De **Zwarte mees** was tijdens het voorjaar regelmatig present (1 à 2 ex.) op diverse plaatsen in de regio. De **Kuifmees** werd tijdens dezelfde periode een enkele keer gezien en gehoord nabij het Middelheimpark-Antw. en kasteel Klaverblad-Wilrijk.

Boomweriken (1 tot 5 ex.) trokken in maart in klein aantal door over Edegem en Cleydaelgolf (1-5 ex.) (LJ/WVA/PH).

Veldleeuwerik werd alleen overtrekkend gezien vanaf maart tot half april. De aantallen liggen ongetwijfeld lager dan tijdens de herfsttrek; max 47 ex. op 5/03 over Wilrijk (JP) en 100 ex. over de Hobokense Polder op 8/04 (LVS). De eerste **Oeverzwaluw** vloog over de Hobokense Polder op 13/04. Naar het einde van april liep het aantal doortrekkers op tot een dagmaximum van 25 ex. op 24/04 (LVS/JP). Op 4/04 passeerden de eerste **Boerenzwaluwen** (8 ex.) langs de trektelpost Hobokense Polder, maar de hoofdmacht vloog pas na half april door met als max. 44 vogels op één teldag. Een zwalwtelling in het gebied Aartselaarstraat te Edegem leverde begin juli 28 jongen en 20 adulte vogels op uit 7 nesten en nog 2 broedsels met telkens 4 uitgevlogen jongen nabij de Moerelei-Wilrijk (KV). De eerste **Huiszwaluw** vloog over Moretusburg-Hoboken op 13/04 (JP). Naar het einde van april liepen de aantallen tijdens de trektellingen Hobokense Polder op tot 40 ex. per dag

(vooral langs linker Scheldeoever). Hoewel er later nog verschillende waarnemingen werden opgetekend, o.a. 5 jagende vogels op 14/06 boven de Hobokense Polder (PBA), werd er nergens melding gemaakt van mogelijk broedgevallen.

De **Cetti's zanger** werd eind maart tot half april 2 x gehoord op de klassieke plaats in de Hobokense Polder (WM/DJ). Op 13/04 zong de eerste **Fitis** in de HP. Andere waarnemingen betreffen mogelijke broedgevallen nabij Hof ter Linden, Petroleum Zuid en domein Klaverblad-Wilrijk. **Rietzanger** werd eind mei zonder verdere gegevens op twee plaatsen ingegeven, nl. Hobokense Polder en Schoonselhof (PB). Gelet op het tijdstip gaat het in beide gevallen om waarnemingen buiten de gekende broedplaatsen in het Antwerpse (LVS). **Kleine Karakiet** kwam als broedvogel voor in Hobokense Polder (meerdere), Cleydaelhof-Aartselaar, Romeinse Put-Edegem, en Campus Drie Eiken-Wilrijk. **Bosrietzanger** werd vanaf 21/04 tot half juni op diverse plaatsen in de regio zingend aangetroffen en ook als broedvogel in o.a. Hobokense Polder. Van **Spotvogel** noteerden we slechts 2 waarnemingen: van een zingende vogel in de HP op 5/05 en 12/05 (LVS/LJ). Vanaf 24/04 tot half mei werden in twee natuurgebieden **Sprinkhaanzanger** gehoord; met name Hobokense Polder (TV/ JDB/DJ/FH) en Hof ter Linden (WVA/HA/SL). **Braamsluiper** was slechts in 3 gebieden present, de eerste op 21/04 te Hove (GVB). 2 zangposten op 1/05 in de Hobokense Polder (MVR/LVS) en een derde op 9/05 in Edegem (VDS).

Solitaire **Vuurgoudhaantjes** waren tijdens het voorjaar vooral te zien in en rond de parken Middelheim en Den Brandt. In dezelfde parkdomeinen kon je ook het hele jaar door de **Boomklever** gadeslaan. Deze soort is vanwege zijn voorkeur voor oudere boombestanden (vooral Beuk) ook nog broedvogel in o.a. Hof Van Mols te Wilrijk, Fort 5 en Fort 6, Schoonselhof, domein Klaverblad, Hof ter Linden en domein Moretus te Hove/Boechout.

Doortrekkende **Beflijsters** werden medio april zowel in de Hobokense Polder als in Edegem gespot. Het ging om 2 + 2 + 1 vogels.

Kramvogels (foto: Joachim Pintens) waren in klein aantal (tot max. 83 op één plaats) present tot half april op geschikte plekken als Hobokense Polder en omgeving Groenenhoek en Klaverblad-Wilrijk en Cleydaelhof/Cleydael golf.

Een gelijkaardig beeld zien we ook bij **Koperwiek**, die daarenboven ook in Fort 5 en 7 en in Hof ter Linden verbleven. Vermeldenswaard is een aantal van min. 150 ex. op 17/03 in Fort 7 (ES), van 49 zingende vogels op 10/04 in de Graspolder- Hobokense Polder (LVS) en van 220 ex. op doortrek boven HP op 13/04 (JP).

Grote lijster was, ook als broedvogel, te horen of te zien in en rond de reeds genoemde domeinen in de regio. Het aantal broedkoppels is vermoedelijk vrij klein.

De eerste **Blauwborst** werd opgetekend op 24/03 in de Hobokense Polder (PN). Alle ingezonden gegevens betreffen uitsluitend waarnemingen van broedvogels in dit gebied. Vanaf 21/04 waren er

minstens 4 zangactieve **Nachtegalen** aanwezig in de Hobokense Polder (DJ). Er werden geen waarnemingen van andere gebieden in de regio doorgegeven. Een teken aan de wand?

Zwarte roodstaart werd op een 20-tal plaatsen in de regio waargenomen; het ging meestal om zingende vogels. De eerste vogel van het jaar liet zich optekenen aan de UIA te Antwerpen op 5/03.

Gekraagde roodstaart was vanaf 16/04 tot half april aanwezig in de Hobokense Polder. Het ging om een zingend mannetje dat een tijd op dezelfde plaats vertoefde, mogelijk een broedgeval (LVS/LS). Een foeragerend koppeltje zat op 28/04 in de Graspolder nabij de trektelepost (LVS/JP). Een vermoedelijk tweede broedgeval situeert zich in het nabijgelegen gebied Petroleum Zuid, waar de soort ook vorige jaren aanwezig was (DJ). Het enige **Paapje** werd gefotografeerd op 25/05 in het domein Moretus te Hove (F&R).

De eerste **Roodborsttapuit** was op 19/03 ter plaatse aan de Groenenhoek te Wilrijk (PH) en voorts nog 3 x 1 mannetje langs de Scheldedijk Hobokense Polder tot 10/4 (LVS/JP). Half april werden 3 **Tapuiten** langs de Scheldedijk-HP waargenomen en op 5/09 zat er eentje kortstondig in een tuin te Mortsel (GB).

Een **Grauwe vliegenvanger** werd in mei tweemaal gespot in een tuin langs de Groenenhoek te Aartselaar (PH).

Ringmussen werden in het voorjaar slechts op 2 plaatsen zittend gezien: 1 ex. in Boechout (JVB) en 2 ex. bij het UZA te Wilrijk. Op 6/03 vloog een groepje van 7 ex. over Edegem (LJ).

Gele kwikstaart trok in april en augustus in klein aantal over de Hobokense Polder, Edegem en Wilrijk. Eind juni/begin juli werd tweemaal een vogel gezien in HP (BM). Op 21/04 werd een voorbijvliegende **Engelse kwikstaart** gefotografeerd langs de telpost HP (JP/LVS). **Grote gele kwikstaart** werd tijdens de wintermaanden op verschillende plaatsen pleisterend aangetroffen. Mogelijke of waarschijnlijke broedgevallen situeren zich nabij Kasteel Cleydael en domein Moretus in Hove. Trekvogel in klein aantal, vooral in april, ook langs de telpost Hobokense Polder. Op 20/02 trok een groepje van 7 ex. over het Kiel/Antwerpen (SH). Tijdens de tweede helft van april trokken minimum 5 **Boompiepers** over de telpost HP en Campus Groenenborg. Eentje pleisterde kortstondig langs de Scheldedijk (LVS/JP). Op de slaappleats van **Waterpiepers** in het Rietveld en omgeving van de Hobokense Polder werden tijdens de ARDEA telling van 13/02 totaal 77 vogels geteld, wat een lichte terugval is t.o.v. vorig jaar (82 ex.).

Dat **Vink** een talrijke doortrekker is en een algemene broedvogel van bosomgevingen en parken in de regio zal niemand verbazen. Het aantal zichtbare doortrekkers ligt tijdens de lentetrek

een stuk lager (ca. 1/10 deel) dan tijdens de herfsttrek. Op 8/04 noteerden we op de telpost Hobokense Polder 1312 ex. als max. dagtotaal (LVS). **Keep** was als wintergast en doorrekker nooit talrijk, maar tijdens de sneeuw- en vriesperiode werden op en rond voederplaatsen in privétuinen toch aardig wat kepen geteld; zoals 9 ex. in Hoboken (DJ) en 14 ex. in Edegem (LJ). Op 4/05 werd nog een roepend mannetje in prachtkleed gespot in de HP (LVS). **Sijs** kwam in de gehele ARDEA regio als doorrekker en wintergast in kleine aantallen voor tot half april. Pleisterende groepen van 40 à 60 ex. werden gespot in Fort 7, Petroleum Zuid, Hof ter Linden, Fort 5, Groenenborgercampus en Klaverblad (PN/JV/TVA/MH/VA/KDK). Vanaf 10/07 werden al terug enkele overvliegende vogels gemeld in Edegem (LJ). **Putter** kwam zowat in gans de regio in klein aantal voor tot max. 30 ex. Op de winterslaappleats in Moretusburg-Hoboken werden max 24 ex. geteld (JP). Er werden geen mogelijke broedgevallen genoteerd maar deze zijn zeker niet uitgesloten, gezien de aanwezigheid van vogels tijdens het broedseizoen (o.a. Petroleum Zuid).

Van **Kleine barmsijs** werden half april tweemaal een overvliegende vogel gezien in Edegem (LJ). Tussen half april en half augustus werden 55 **Kruisbekken** waargenomen, meestal overvliegend over Hobokense Polder, Edegem en Hollebeek-Hoboken. Op 14/07 vloog het grootste groepje van 17 ex. over Edegem (LJ).

Goudvink kwam tot half april alleen in de Hobokense Polder voor met 8 waarnemingen van 1 tot 2 ex.

Gedurende de ganse periode (behalve in juni) werden er op diverse

plaatsen overvliegende **Appelvinken** (foto: Julien Dua) genoteerd. Het ging telkens om 1 à 2 ex., uitgezonderd een groep van 17 vogels die op 12/03 over Mortsel vloog (SB).

AH	Ann Horsten	JP	Joachim Pintens	PBA	Peter Bastiaensen
AVL	André Van Langenhove	JPO	Jonas Pottier	PH	Peter Hofman
BDK	Bart De Keersmaecker	JR	Jan Rose	PN	Pierre Nowosad
BM	Bert Mertens	JVB	Jan Van den Bussche	PVR	Mauro Van Reusel
DJ	Danny Jonckheere	JVR	Joris Van Reusel	SB	Stijn Baete
ES	Eddie Schild	JVV	Johan Vande Voorde	SK	Steven Keteleer
EVB	Erik Van Bogaert	KDK	Kris De Keersmaecker	SL	Sebastien Leys
EVM	Eric Van Marck	KDR	Kris De Rouck	SLA	Stefi Lahaye
F&R	Frederick en Rosette Simons-De Roeck	KM	Koen Maes	SVB	Steven Van den Bussche
FBT	FBT van de Poll	KV	Kris Vos	TB	Thomas B
FH	Francis Hermans	LJ	Leo Janssen	TDD	Tom De Decker
GB	Guy Borremans	LS	Luk Smets	TV	Tim Vochten
GW	Guy Willemsens	LVS	Luc Van Schoor	TVA	Tibaud Vanaudenard
HA	Hendrik Haverkamp	MD	Mathias D'Haen	TW	Tuur Wuyts
JB	Jeroen Boeye	MH	Marc Hofman	VDS	Veerle De Saedeleer
JC	Johan Claessens	MR	Marc Raes	WM	Wim Mertens
JD	Julien Dua	MVD	Marc Vanden Bril	WVA	Wouter Van Assche
JDB	Jan De Bie	MW	Marc Willaert	WVS	Wout Vande Sompele
JH	Jean Hugé	PB	Pierre Blockx		

Groen Neerland

Het Park van Eden ligt goed in de markt. Families met kinderen komen vooral naar het speelbos met zijn kindvriendelijke speelsuggesties. Ook de picknickmogelijkheden worden druk gebruikt. Na het succes van Spoor Noord, opnieuw een geslaagde realisatie van 't Stad!

Groen Neerland, het groene hart van het park, deelt in de belangstelling: 20 moedigen wandelden door de regen op zondagochtend 18 aug. Veel buurtbewoners en veel aandacht voor biodiversiteit in 'wilde' natuur en waardering voor het gevarieerde landschap.

Als milieuvereniging streeft Natuurpunt duurzaamheid na. Dit kenmerkt ook de acties van het beheerteam. Vrijdag 5 juli wilden we een stalen oplegger verwijderen, groot zwerfpuil dat al jarenlang onze Sleedoornhaag ontsierde. Vrijmaken en verplaatsen van de zware oplegger was moeilijk, maar dan moest het gevaarte over de beek, we wilden het immers verkopen als oud ijzer (=duurzaam). Dat lukte niet, te zwaar. Dan had Jelle een super duurzaam idee: we wilden toch ook een brug over die gracht? En levert een stalen oplegger geen prima brugstructuur? De bijgaande foto bewijst dat iedereen dit een bijzonder goed idee vond.

We herinnerden ons ook een afgedankte tuintafel die burens van Groen Neerland ons ter beschikking hadden gesteld: die zorgde voor een deel van het brugdek. Wie nog stevige planken ter beschikking heeft die in de weg liggen, wij bezorgen die een tweede leven.

foto: Rudi Leemans

Geniale ideeën zijn eerder zeldzaam, natuurbeheer is veelal eentonig en hard werken. Zo ook onze tweede campagne op Groen Neerland: het maaien en maaisel opruimen van de weiden ten noorden van de westelijke antitankgracht. Het begon goed, het

foto: Eva Suls

maaien gebeurde door een boer en was in enkele uren geklaard. Maar het afvoeren van het maaisel. ..., hoeveel zaterdagmiddagen hebben we niet gedacht: nu maken we de job af. Telkens weer: 'De laatste hopen hooi. ..' en toen de job echt bijna geklaard was: bliksem en donder en een regengordijn, we waren blij dat we in 't Kot konden schuilen. Enfin, het was toch een leuke evacuatieoefening.

Wat heeft de derde campagne voor ons in petto? Vanaf september pakken we de weide ten zuiden van de hogergenoemde westelijke antitankgracht aan. De 'wilde' natuur daar heeft recht op een jaarlijkse onderhoudsbeurt. Ook de Sleedoornhaag moet gevrijwaard van berk- en wilgenopslag en de grachten moeten worden vrijgemaakt van wilgenopslag.

Een hele boterham. .. we zullen alle vrijwilligers nodig hebben !

Rudi Leemans

Fort 7 nieuws

Het fort heeft zijn deel gehad van de warme zomer met nu en dan een onweer maar de beheerploeg bleef dapper voortwerken met het openhouden van wandelpaden en maaien van hooilanden.

Meer zelfs, op 1 juli kwamen 7 personeelsleden van Dow Chemicals uit Edegem ons een handje toesteken met het afvoeren van maaisel. Het werken in teamverband beviel hen blijkbaar.

Wat waarnemingen betreft dient vermeld dat in juni een Bergeend met 15 pas uitgekomen jongen op het vestingwater zwom. Vermoedelijk betrof het jongen van twee legsels, nadien wordt er dan een "creche" gevormd. Na die ene keer werd deze groep niet meer gezien. Ook vroeger was dit het geval. Halfwassen Bergeenden zagen we nooit zwemmen op het fort.

En... ooit al een kruising gezien tussen een fazant en een kip? Welnu op Fort 7 loopt er reeds vele maanden zo'n exemplaar rond! Het is een zwart glanzende vogel met duidelijke kenmerken van beide. Opmerkelijk is dat het een zeer tam exemplaar betreft, dit in tegenstelling tot een fazant die steeds op zijn hoede is. Het lijkt wel of de Vos deze vogel wil "sparen"!

Dat er op het domein ieder jaar hier of daar een wespennest signaleerd wordt zal je niet verbazen. Ook deze zomer was er een nest op een van de wandelpaden. De bewoners vlogen ijverig in en uit de nestholte in de grond en van op een afstand kan men dit gadeslaan. Voor een passerende Wespandief bleef dit niet onopgemerkt. Met wat geduld zal deze merkwaardige roofvogel

dit nest op het spoor gekomen zijn. Resultaat: een open gekrabd nest met er naast de kunstig vervaardigde "papieren" raten van de wespen, want de Wespandief voedt zich met de eiwitrijke larven van wespen. Het moet een spectaculair gebeuren zijn om zo'n roofvogel aan het werk te zien omringd door woest rondvliegende en stekende wespen. De Wespandief heeft dan ook zeer smalle neusgaten zodat zijn belagers niet in de neusholte kunnen.

Op het domein hebben de meeste paden en open plaatsen een naam gekregen. Welnu het gedeelte aan de rietkraag was vroeger een kale en slijkerige plek waar geregeld talloze reigers bijeen zaten. De omgeving kreeg dan ook de naam Reigershoek want wist je dat zo'n dertig jaar geleden het Schoonselhof de grootste reigerkolonie van de provincie herbergde? In 1982 telde A. De Weerd, Dirk Draulans (!) en J. Van Vessem +/- 157 bezette reigernesten. Ongelooflijk hé want dit jaar werden er +/- 23 bezette nesten geteld (mededeling van L. Van Schoor). Dit alles ter zijde om maar te zeggen dat er lang geleden beduidend meer reigers pleisterden op het Fort.

Dit jaar wordt de IJsvogel opvallend veel gezien al betreft het in de meeste gevallen maar om een flits van een wegvliegend exemplaar. Soms ziet men meerdere exemplaren samen en dan kan een natuurliefhebber zijn geluk niet op!

Ja, ja, verrassingen zijn nooit uitgesloten op Fort 7.

do 12 december 2013 - 19.00 u. tot 22.00 u.
Elektrische mobiliteit: werk mee aan de natuur van morgen
Gratis infoavond over elektrische rijden op groene energie
georganiseerd door Natuurpunt ism EV-Point

Schrijf je nu in op <http://www.natuurpunt.be/EVparticulier> of via petra.beeckx@natuurpunt.be.

Vermeld je naam, de datum en de locatie.

Deelnemen is GRATIS, maar de plaatsen zijn beperkt.

De infoavond gaat door in het Ecohuis (polyvalente zaal Ideum Bis), Turnhoutsebaan 139, 2140 Borgerhout. Meer info via

Petra Beeckx op 0490/58 81 22.

Programma

- 19.00 u. - 20.00 u. ontvangst + proefritten
- 20.00 u. - 20.15 u. intro Natuurpunt
- 20.15 u. - 21.00 u. elektrische mobiliteit: de voordelen, mogelijkheden & uitdagingen
- 21.15 u. - 22.00 u. vragenronde

woe 18 december 2013 - 20.00 u. tot 22.00 u.

Gratis infoavond over isolatie van spouwmuren, dak en zoldervloeren georganiseerd door Natuurpunt ism WT Isolatie

Schrijf je nu in op www.natuurpunt.be/wtisolatie of via petra.beeckx@natuurpunt.be. Vermeld je naam, de datum en de locatie. Deelnemen is GRATIS, maar de plaatsen zijn beperkt.

De infoavond gaat door in het Ecohuis (polyvalente zaal Ideum Bis), Turnhoutsebaan 139, 2140 Borgerhout. Meer info via Petra Beeckx op 0490/58 81 22.

- 19.30 u. welkom

- 20.00 u.-20.15 u. intro Natuurpunt

- 20.15 u.-21.00 u. energie- en isolatieadvies: spouwmuren

- 21.15 u.-22.00 u. energie- en isolatieadvies: dak & zoldervloeren

- 22.30 u. einde

Vleermuizenonderzoek in de omgeving van het kasteeldomein Klaverblad en de vallei van de Kleine Struisbeek te Wilrijk

Johan De Ridder & Daniel Sanders

Het is bekend dat de Antwerpse forten een belangrijke rol spelen voor de Vlaamse vleermuispopulaties tijdens de winter. Er is echter weinig informatie beschikbaar over het gebruik van de forten en tussenliggende gebieden als jachtgebied en zomerverblijfplaats. Via een gerichte studie van potentieel zomerhabitat gelegen tussen enkele forten van de Brialmontfortengordel, wilden we een leemte in kennis gedeeltelijk opvullen. De studie onderzocht de samenstelling van de vleermuizenpopulatie in twee open ruimte gebieden tussen de forten 6, 7 en 8: het kasteeldomein Klaverblad en de vallei van de Kleine Struisbeek. Het studiegebied situeert zich hoofdzakelijk op het grondgebied van de stad Antwerpen in het district Wilrijk op de grens met de gemeenten Aartselaar, Edegem en Hemiksem. Het onderzoek kaderde in het charter voor biodiversiteit dat Natuurpunt en het district Wilrijk in oktober 2010 ondertekenden. Het onderzoek werd via de Antwerpse Koepel voor Natuurstudie (ANKONA) gesubsidieerd door de provincie Antwerpen.

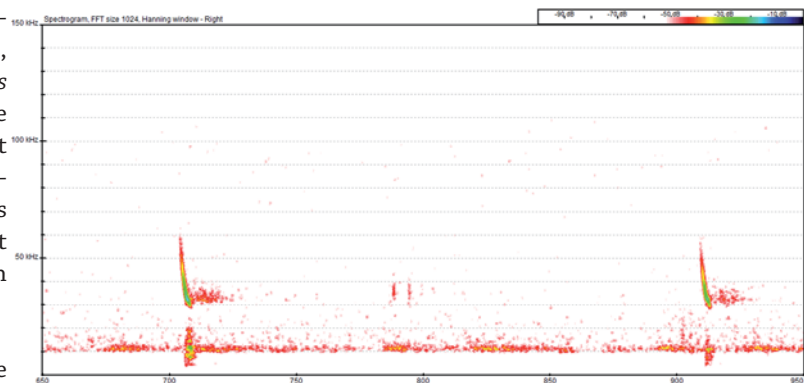
Het veldwerk werd uitgevoerd over twee jaar in de maanden april en oktober van 2011 en 2012, zodat de verzamelde gegevens betrekking hebben op de volledige seizoensactiviteit van de vleermuizen (met uitzondering van de winterslaap). Het betreft trek, balts- en paartijd en kraamperiode. In beide gebieden werd een route met vaste telpunten aangeduid. Op de telpunten werd de aanwezigheid en de vlieg- en jachtactiviteit van vleermuizen bepaald. Dit gebeurde met ultrasoon detectoren (batdetector). De waargenomen jachtgebieden en vliegroutes werden in kaart gebracht. In de schans 16 werd twee wintertellingen uitgevoerd om het belang als overwinteringsobject te duiden.

De samenstelling van de vleermuizenpopulatie werd ingeschat op basis van de batdetectorwaarnemingen. Er werden tijdens de inventarisatie 7 soorten vleermuizen waargenomen: Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), Baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), Watervleermuis (*Myotis daubentonii*) en Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*). Dit zijn soorten die met zekerheid in de forten rond Antwerpen overwinteren. De vliegactiviteit van Gewone dwergvleermuis was het hoogst en was verantwoordelijk voor meer dan 85% van de totale activiteit van vleermuizen in het studiegebied. Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger vertoonden 7% en 3,4% van de vliegactiviteit.

Gewone dwergvleermuis is een soort van uiteenlopende biotopen, zoals agrarische gebieden, bossen en stedelijke gebieden. De hoge vliegactiviteit van deze soort is in overeenstemming met de waarnemingen in andere studies. Gewone dwergvleermuis vertoonde vliegactiviteit gedurende de ganse inventarisatieperiode. Er werd een duidelijk maximum waargenomen in oktober (Klaverblad) en september (Kleine Struisbeek). Er werden op verschillende locaties baltsvluchten waargenomen. Ruige dwergvleermuis is een soort van half open, bosrijke landschappen. Van Ruige dwergvleermuis is seizoensmigratie gekend. In het najaar trekken de vleermuizen naar westelijk Europa waar ze paren en overwinteren. Er werd in het studiegebied activiteit van Ruige dwergvleermuis

waargenomen op een beperkt aantal punten. In het Klaverblad bleef de activiteit beperkt tot enkele passages van individuen op route. Op de campus Drie Eiken werd foerageergedrag waargenomen ter hoogte van de vijver aan het cafetaria. Er was een continue vliegactiviteit van vermoedelijk meerdere exemplaren op dit punt waardoor de totale vliegactiviteit van Ruige dwergvleermuis in verhouding hoog is. De vliegactiviteit was beperkt tot mei en van augustus tot oktober. Dit komt overeen met de volgens de literatuur te verwachten periode van aanwezigheid van de soort. Laatvlieger is een soort van parken, bosranden, open gebied zoals vochtige graslanden en akkers en randen van stedelijk gebied. Laatvlieger is een standssoort. De activiteit was in het gebied Klaverblad gelijkmatig verdeeld over het gebied, maar langs de Kleine Struisbeek beperkt tot een aantal locaties. Laatvlieger vertoonde de grootste vliegactiviteit van begin mei tot einde augustus. Het ging meestal over dieren op route waarvan een éénmalige passage werd geregistreerd. In juli en augustus werd jachtactiviteit waargenomen van Laatvlieger boven de weilanden van het Klaverblad. Het afnemen of wegvallen van de activiteit van Laatvlieger wordt verklaard door het uiteenvallen van kraamkolonies en door verplaatsing naar andere jachtgebied, o.a. van bosranden naar meer urbane habitats. Laatvlieger wordt in een aantal Antwerpse stedelijke parken nog steeds waargenomen in de periode september - oktober.

De omgeving van de Moerelei, tussen kruispunt Klaverblad en Leemweg werd door Gewone dwergvleermuis gebruikt als vliegroute en jachtgebied. Laatvlieger, Baardvleermuis en Watervleermuis maakten ook gebruik van de Moerelei als vliegroute. De weilanden ten noorden en ten zuiden van de Moerelei werden gebruikt als jachtgebied door Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger en Rosse vleermuis.

Sonogram laatvlieger tussen telpunt KL03 en KL04
(Johan De Ridder; 23 augustus 2012)

Dwergvleermuis en Laatvlieger maakten hierbij gebruik van de kleine landschapselementen. Het noordelijke deel van de Klaverbladdreef werd door Watervleermuis en Baardvleermuis gebruikt als vliegroute. In het zuidelijk deel van de Klaverbladdreef werden vnl. foeragerende Dwergvleermuizen en occasioneel Laatvlieger op route waargenomen. De vleermuizen foerageerden vnl. boven de weilanden aan weerszijden van de dreef. De dreefbomen werden daarbij als richtinggevend gebruikt. De vleermuizen hielden daarbij twee tot drie meter afstand van

Moerelei ter hoogte van telpunt KLO1 (Johan De Ridder, 12 januari 2013)

werden 4 soorten waargenomen: Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Grootoorvleermuis en Baardvleermuis.

De campus Drie Eiken is een jachtgebied voor verschillende vleermuissoorten. De vijvers worden door Gewone en Ruige dwergvleermuis als jachtgebied gebruikt. Sociale geluiden en mogelijke zangvluchten werden waargenomen vanaf einde augustus op verschillende locaties. De activiteit is voornamelijk hoog ter hoogte van de vijver aan het cafetaria van de Universiteit Antwerpen. De vlieg- en jachtactiviteit van Watervleermuis op de vijvers van de universiteitscampus was relatief beperkt. Er werd wel een vliegroute vastgesteld. Grootoorvleermuis werd meermaals waargenomen op verschillende locaties op de campus Drie Eiken. Grootoorvleermuis is vaak moeilijk te detecteren met een batdetector. Er wordt daarom uitgegaan dat de campus een belangrijk leefgebied is voor deze soort. De activiteit situeerde zich voornamelijk langs het beboste gedeelte van de Kleine Struisbeek en in de buurt van de vijvers. Grootoorvleermuis foerageert gemiddeld slechts 500 meter van de kraamplaats. Er wordt verwacht dat een kraamkolonie Grootoorvleermuis aanwezig is op de campus Drie Eiken of in de omgeving ervan. Ben Vanderwijden (mondeling mededeling) nam ook een hoge activiteit van Grootoorvleermuis waar op de campus Drie Eiken, en zwermgedrag aan het reduit van Fort 6.

de bomen. Er werd ook jacht tussen de bomen waargenomen. De binnenkant van de dreef werd eerder gebruikt als vliegroute. In 2011 werd vanaf september jachtactiviteit en vanaf oktober zwermactiviteit van Ruige dwergvleermuis waargenomen in dit deel van de dreef. Gewone grootoorvleermuis werd ook waargenomen in de Klaverbladreef.

Schans 16 wordt momenteel beperkt gebruikt als overwinteringsplaats voor vleermuizen. Tijdens de winter telling in 2011 werden er twee exemplaren Watervleermuis gevonden vrij hangend aan het gewelf van de vierde kamer van de traditore batterij. In 2012 werd één exemplaar Watervleermuis gevonden. Er kunnen een aantal maatregelen getroffen worden om de vleermuizenfunctie van de schans te verhogen. Schans 16 is uniek erfgoed. De maatregelen moeten gebeuren in afstemming met de erfgoedwaarde van de schans en moeten omkeerbaar zijn.

Het Geitenpad tussen Kleine Doornstraat en Doornstraat werd door vleermuizen gebruikt als vliegroute. De waarnemingen waren voornamelijk Gewone dwergvleermuis, maar ook Laatvlieger, Baardvleermuis en Grootoorvleermuizen. De vliegroute werd zuidelijk verder gezet langs de bomenrij in de Kleine Doornstraat, en noordelijk over de Doornstraat verder langs het Geitenpad richting de campus Drie Eiken van de Universiteit Antwerpen.

De uitloper van het bosgebied Mariënborgh langs de Kleine Struisbeek werd intensief gebruikt als jachtgebied door Gewone dwergvleermuis. Er werden bovendien verdedigingsvluchten waargenomen en sociale geluiden. Dit wijst er op dat in het gebied mogelijks een paarterritorium ligt. Aan de bosrand

Overzicht vleermuizenfuncties in de omgeving van het kasteeldomein Klaverblad (Johan De Ridder & Daniel Sanders, 2011 – 2012)

Het kasteeldomein Klaverblad wordt gekenmerkt door een afwisseling van weilanden, akkers en bossen. De verschillende functies zijn verweven via een netwerk van kleine landschapselementen. Dit maakt het een waardevol leefgebied voor vleermuizen. Er wordt gedurende het hele voorjaar, zomer en nazomerseizoen activiteit van vleermuizen waargenomen. Maatregelen die gericht zijn op het versterken van de huidige functies, en het verhogen van de ecologische en milieukwaliteit zullen bijdragen tot de geschiktheid voor vleermuizen van het gebied. Vele andere dieren en plantensoorten zullen eveneens profiteren van de voorgestelde maatregelen. De omgeving van de Kleine Struisbeek vormt een jachtgebied en verbindingscorridor voor vleermuizen. Maatregelen die deze functies versterken, zullen bijdragen tot de bescherming

van vleermuizen. Het versterken van de functionele verbinding met andere (potentiële) leefgebieden zoals Groen Neerland, bosgebied Mariënborgh, Fort 6 en de Put van de Meyvis is een belangrijk aandachtspunt.

In de studie formuleerden we een reeks beschermings- en beheermaatregelen in functie van vleermuizen en studie-aanbevelingen om de vleermuisfuncties van de gebieden nog verder in kaart te brengen.

In 2013 wordt de studie verder gezet met inventarisaties van het bosgebied Mariënborgh, Fort 7 en uitgebreidere studie van de Klaverbladdreef.

Poëzie op Fort 7

Tijdens de zomerzonnenevendeviering dit jaar konden we genieten van een poëziewandeling waarbij een waaier van gedichten voorgedragen werd door 5 dames uit onze afdeling: Anita Piessens, Rina Vredenburg, Marja Derkinderen, Mia Vandeweyer en Henny Van Luipen. Het was een echt succes! Er werden zelfs 3 gedichten gebracht die door onze eigenste Zuidranders werden geschreven. Omdat ze echt goed zijn zullen we ze publiceren in rAntGroen. Met het gedicht van Henny van Luipen bijten we de spits af.

FORT 7

*Gebouwd uit vrees voor oorlog en geweld,
voor winnen, of ten onder gaan,
ziet ge mij hier nu vreedzaam staan
zoals een Hof van Eden - FORT 7!*

*Biodiversiteit in plaats van de kanonnen
waarom 't allemaal ooit is begonnen:
De mens werkt nu in mijn gebied,
maait, leidt en snoeit,
regelt de waterlopen,
waakt over veiligheid van vleermuis,
amfibie, en zoveel andere soorten,
zoals De Schepping het heeft bedoeld.*

*Ieder natuurlandpunt is waardevol, en
"Alles van waarde is weerloos".
Laat ons daarom Fort 7 beschermen, want:
zonder het kleine, zal het grote vergaan.*

*Uit: De zeer oude zingt:
"Alles van waarde is weerloos"
LUCÉBERT.*

De 2 andere gedichten hebt u nog te goed in een volgende editie van rAntGroen.

Schoenen met naam www.torfs.be

Schoenen TORFS heeft 1 baanwinkel in onze afdeling te Edegem op de Mechelsesteenweg (nr. 226). Als je de papieren draagt aan de kassa weigert ten voordele van het milieu, dan stopt schoenen TORFS onmiddellijk 0,15 euro in een nestkast ter plaatse ten voordele van de natuur. De winkel van Edegem steunt hiermede het reservatenfonds. Bovendien krijg je als lid van Natuurpunt steeds 10 % onmiddellijke

korting aan de kassa bij de aankoop van een paar nieuwe schoenen. De enige voorwaarde is je lidkaart laten zien en een paar oude schoenen meebrengen. Ook de opbrengst van de oude schoenen gaat naar een goed doel, een aantal ontwikkelingsprojecten in Afrika.

Zomerzonnnewende Fort 7 Vrijdag 21/06/2013 - 46 dlnm.

Leiding: Lucy de Nave

Verslag Eva Suls

Voordrachtkunstenaressen:

**Anita Piessens, Henny Van Luipen,
Marja Derkinderen, Mia Vandeweyer
en Rina Vredenburg**

Ondanks de felle regen van de afgelopen dagen was er toch een grote opkomst voor de zomerzonnnewende editie 2013, gelukkig waren de weergoden ons gunstig gezind, het bleef droog. De vijf voordrachtkunstenaressen namen de deelnemers mee voor een poëtische rondleiding door het Fort, wat erg in de smaak viel. Na de wandeling was iedereen welkom op de receptie waar we konden nagenieten en bijpraten met een hapje en een drankje. De catering was gewoon uitstekend en via deze weg willen wij iedereen bedanken die hieraan heeft meegewerkt.

Wie vinden het fantastisch, het kloppen van ons hart, 103 000 keer per dag, zomaar gratis.

Wie mogen elke dag 20 000 maal ademen en voor 137 kubieke meter lucht die we daarvoor nodig hebben, wordt ons nooit een rekening aangeboden.

Er is een fantastische liefde ingebouwd in de natuur

Neem eens de tijd om rustig met aandacht en liefde naar een bloem en een boom te kijken!

(Phil Bosmans)

Natuur & kunst in het Middelheim Zondag 7/07/2013 - 36 dlnm.

Gids: Maggy Troffaes

Leiding: Lucy de Nave

Verslag: Marja Derkinderen

Maggy heeft een stralende zomerdag uitgekozen om ons rond te leiden in haar vroegere biotoop: het Middelheim!

Onder een prachtige linde vertelt ze ons over de ontstaansgeschiedenis van Kasteel Middelheim en het daarrond liggende park, dat sedert 1950 een openluchtmuseum is waar beeldende kunst (van Rodin tot heden) zijn plaats vindt.

In 'Hortiflora', het onlangs aan het Middelheim toegevoegde gedeelte, bezoeken we de tijdelijke tentoonstelling 'Mijn kleine paradijs'. Het zijn niet enkel beelden die we zien; wel diverse opstellingen en belevenissen. De grote fontein in een reuzegrote stelling werkt helaas niet. Het lawaai dat uit het bos komt, moet de geluiden uit het

mensenleven evoceren (oorlog en vrede!) en er wordt pittig gediscussieerd over wat nu wel of niet kunst is... Maar tussen de eeuwenoude bomen zitten toch juweeltjes 'l'arbre à palabre' (DiamondscapeII) en verrassende kunstwerken: het plezantste is zeker de 'Giant Multiple Mushroom': een grote paddenstoel die vier soorten paddenstoelen verenigt in één sculptuur... (de Vliegenzwam, de Geschubde inktzwam, de Oesterzwam en de Lakzwam).

Tussendoor bekijken we ook de bomen in dit park; we zien Zilveresdoorn, Rode Pavia, Trompetboom (Catalpa) Water- en Moerascypres, Kaukasische vleugelnoot, Haagbeuk...

Over elke boom weet Maggy wel iets te vertellen. We zien tegen de blauwe lucht ook een roofvogel overvliegen, maar raken het niet eens over diens identiteit (Wespendief? Buizerd? Sperwer?) We doen dan wat onnozel aan de vogel van Panamarenko, die uiteindelijk toch met zijn vleugels wappert.

We steken opnieuw de straat over, naar het gedeelte van het park met de vaste collectie. Via 'Het Zotte Geweld' van Rik Wouters komen we aan de 'donkere dreef', waar we kunnen constateren dat kunst en natuur niet altijd in harmonie zijn: een ring rond een boom kan dan al kunst- of symboolwaarde hebben, maar als de boom groeit, en de ring knelt, wordt zo'n ring een marteltuig voor de boom.. (de ringen werden verwijderd, na overleg met de kunstenaar).

In het Braempaviljoen, speciaal zodanig geplaatst dat de mooie Corsicaanse dennen ernaast konden blijven leven, zien we de tentoonstelling 1+1=33. Het betreft één werk van een Hongaarse kunstenaar en een reuze schaakspel van 32 stukken, gemaakt door Vic Gentils, en gemaakt met hout van alledaagse voorwerpen. Prachtig gewoon! Tot slot vergast Maggy ons nog op zelfgemaakte vlierbloesemdrank, heerlijk fris en lekker na een dorst opwekkende, maar zonnige en interessante wandeling.

Vlinder libellenwandeling fort 7 Zondag 14/07/2013 - 21 dlnm.

Gids Tuur Wuyts

Verslag Eva Suls

Tijdens deze zonnige zondagmiddag mochten we 21 geïnteresseerden voor deze wandeling verwelkomen op Fort7. Gewapend met netje, verrekijker en de nodige determinatietabellen zijn we het Fort ingetrokken om vlinders en libellen te spotten en ze trachten op

naam te brengen. We hebben onder meer een grote groene Sabelsprinkhaan, Zandogje, Blauwe breedscheenjuffer, Sint-Jacobsvlinder, Koolwitje en een Grote keizerslibel waargenomen. Nadien werd er nog genoten van een fris gekoeld drankje op de picknickbank aan de Ijsvogel. Heerlijk!

Rondje pontje.

we 20 & 21/07/2013 - 21 dlnm

Gids & foto: Luc Van Schoor

Leiding: André De Mul & Sonja Van Kerckhove

**Verslag za: Erwin Van Der Weyden
zo: de rijdende reporters Luc Van Herck en Raymond Antheunis**

Voor deze jubileumtocht (10 jaar) daagt een select groepje van Rondje-pontje-ervaren-trappers op, maar toch ook één koppel, Gigi en Luc, die voor 't eerst met de afdeling meegaan, ze (en we) zullen het zich (ons) niet beklagen.

Vertrekpunt is Stad aan 't Haringvliet (Overflakke). Kennelijk hebben Gerda en Frank, die de afgelopen nacht al een warming-up van ons hotelletje hebben gedaan, dat niet zo goed begrepen. Zij bevinden zich aan de aanmeerhaven van de boot!

Luc maant ze met GSM aan om spoorwegs naar Middelharnis te rijden. Wat voor ons dan een rustige, korte rit - effe beentjes strekken - naar Middelharnis is, is voor Gerda en Frank een stressie autotocht. Uiteindelijk is bij het inschepen onze groep voor 't eerst voltallig. We varen met een mooi onderhouden 2-master, de Linquenda II. Met haar 99 jaar overklast deze boot ons net niet in jubileumviering. Van gids en leiding zijn we gewoon dat geen moeite te veel is om een speciale in te laten, maar soms kruisen die spontaan onze route. Een schip van het Zeekadetkorps Gouda (veronderstel zoets als zeescouts) snelt ons achterna en haalt ons in met veel toeters en watergolven. Die gasten willen tonen wat ze in hun mars hebben, voor ons extra spektakel.

Aangekomen in Hellevoetsluis; zo'n klein uurtje later, grijpen er al 2 naar de pomp. Voor Greta is het tevergeefs, dus band herstellen. Luc (wederhelft van Gigi) kan het bandlappen uitstellen tot aan de middagpauze. Hoe kan men nu lek «parkeren» op een boot?

We rijden een beetje door het oude vestingsstadje, waarbij Sonja, zonder al te veel erg, van nabij kennis maakt met het harde plaveisel en fietsen een stuk langs de ingesneden omwalling van Fort Haerlem

richting de Duinen van Voorne. Prachtige omgeving met onder meer een ontiegelijk knappe, door Kattenstaart paarsgekleurde landstrook, Brandganzen met jong, Lepelaar, Kluut.

Na het eten, aan een terras verscholen in duingebied, houden we halt bij een reservaat «het Quackjeswater», daar vind je 's Nederlands grootste Lepelaarskolonie.

Het bord van de waarnemingen vermeldt voor heden zaterdag de Kwak! Aan de observatieplaats meent Luc Van Schoor de Kwak te hebben gespot, het is moeilijk, ver en geen telescopen beschikbaar. Is het misschien gewoon een stuk vegetatie dat op de kop van de Kwak lijkt? Dat het in de aard van reigerachtigen ligt om roerloos voor zich uit te staren helpt ook niet. Luc lijkt overtuigd. Ik weet het zo niet.

Wel duidelijk zijn Lepelaars en Aalscholvers (op nest) en voor de grondwaarneming, Geelhartje, Duinreigersbek, Teer guichelheil, Ogentroost.

Daarna steken we de Haringvlietdam over en verkennen we de slikken van Flakkee. Dan nog een drinkstop in de prachtige locatie van een theetuin / annex ecologische boomgaard «De Bongerd».

Thee kies je uit tientallen glazen bokaalen op de toog, ik neem Rooibos - Caramel -en iets onleesbaars in m'n notities- mengeling. Je geeft de bokaal van je keuze af en ze bezorgen je een dampende tas met de trekkende thee in een systeem dat knoeiwerend is, heel authentiek!

Van hieruit fietsen we, via Battenoord en Nieuwe-Tonge naar de auto's in Stad aan 't Haringvliet. Situeer je deze theetuin in Herkingen op de kaart (zuiden van Over-

flakkee - Grevelingenmeer) t.o.v. de weg die we aflegden om van de Haringvlietdam naar de auto's (noorden van Goeree Overflakkee) te geraken, dan denk ik spontaan aan de Michelinijdswaardering «m^érite un d^étour» voor De Bongerd.

Aangekomen in Middelharnis zwaaien 3 ééndagfietsers af en rijdt de autokaravaan naar Goederee alwaar we na de maaltijd in het hotel een dia-show van Luc en Sonja krijgen over 10 jaar rondje pontje edities. Heerlijke afsluiter voor een geslaagde dag, waarvoor dank en waardering vanuit gans de groep.

Zondag 21 juli.

Na een goede nachtrust hebben we aan de gezamenlijke ontbijttafel energie opgedaan. Luc en Sonja werden door Gerda en Frank extra bedacht met een glaasje cava als dank voor de 10 jaar rondje met een pontje Maar voor we met onze fiets vertrokken moesten we eerst nog een opdracht vervullen van beide organisators, namelijk een fotozoektocht in de omgeving van ons hotel de Gouden Leeuw.

In groepjes van 2 was het er om te doen om zo snel mogelijk de fotovragen op te lossen. Taak volbracht zijn we, na een aangename wandeling door de straatjes van dit pitoresk ministadje, om 10.30 u. vertrokken met onze stalen rospaarden hmmm velokes.

Daar de zon zich langs alle kanten liet bewonderen was zonnekrem aangeraden. Onze eerste stop was de westelijke havendam van Stellendam. Links keken we op de vogelryke slikken van het natuurreservaat Kwade hoek en rechts op de vissershaven van Stellendam. Vanop de dam konden we een gevarieerd gezelschap waadvogels

waarnemen met o.a. Rosse grutto's, Tureluren, Lepelaars, Scholeksters, Visdieven, Dwergsterns aangevuld door een massa meeuwen en een groep Aalscholvers.

Daarna reden we verder naar onze volgende stop: het reservaat de duinen van Goeree en Kwade hoek. Wandelend door het gebied langs vennen konden we libellen gadeslaan zoals de Grote keizerlibel.

Tijdens de wandeling heeft Frans ons attent gemaakt op volgende plantjes: Vogelwikke, Rolklaver, Heelblaadjes, Rode ogentroost, Muurpeper, Bitterzoet, Blauwe zeedistel. Aangekomen aan het strand gingen twee moedige zwemsters in de zee zwemmen, de rest hield het bij voetje baden. Daarna gaf Marnix Lefranc uitleg over de verschillende soorten schelpen die hij tevoren had bijeen gezocht. Belangrijk is dat je bij het herkennen van de verschillende soorten niet kunt voort gaan op de kleur.

Wel belangrijk zijn de vorm en de structuur van de schelp. We vonden er enkel tweekleppigen zoals de ons allen goed herkenbare Mossel, de Kokkel of eetbare Hartschelp, de Grote strandschelp, de zeer veel voorkomende Geknotte strandschelp en de Oester. Met uitzondering van de mossel die zich vast hecht op harde substraten, graven deze tweekleppigen zich in. Een zeer talrijk voorkomende soort is de Amerikaanse zwaardschede. Deze exoot is sinds de jaren zeventig explosief toegenomen en heeft onze inheemse Zwaardscheden verdrongen. We zagen ook zowel onze inheemse Witte boormossel als de uitheemse Amerikaanse boormossel. De Witte boormossel onderscheidt zich van de Amerikaanse boormossel door de overgeslagen rand aan de top van de schelp. Haast onvoorstelbaar dat deze breekbare schelpen gaten kan boren in turfslagen en in kalksteenrotsen. Marnix wist dit alles in kort bestek duidelijk uit te leggen. Op de terugweg merkte Maria een mannetje Bruine kiekendief op.

En nu hop naar de Middelduinen, duinen van Goeree met o.a. Zonneroosje. Nadien volgde een stop voor onze picknick in een prachtige schaduwrijke natuurtuin. Het was wel privé maar Luc heeft het klaargespeeld dat we daar onze middagpauze konden doorbrengen. We werden er vriendelijk ontvangen door de gastvrouw die kooklessen aan groepen geeft en ook fruitdranken maakt die erg in de smaak vielen van de dorstige fietsers.

Genoeg energie opgedaan, gingen we terug onze stalen koerspaardjes op naar het natuurgebied Volgerland. Het is een plas- en weidegebied waar we veel vogels konden waarnemen zoals: Grauwe ganzen, Bui-zerd, kolonie Kokmeeuwen, Kuifeenden, Nijlganzen, Bergeenden, Fuut, Dodaars en

Bruine kiekendief.

Vandaar ging het verder langs de Preekhilpolder naar het Grevelingenmeer, het grootste meer van Nederland. Waarnemingen daar zijn de Rietgors, Wulp, Brandganzen en Visdieven.

In het jachthaventje van Ouddorp genoten we van een welkome verfrissing op een zonnig terrasje. Goed uitgerust en volgetankt keerden we terug naar ons hotel De Gouden Leeuw, waar Luc de uitslag bekend maakte van onze fotozoektocht van 's morgens. En de winnaars waren Walter en Marnix. Proficiat! Daarmee kwamen we aan het slot van onze jubileumtweedaagse «10 jaar rondje met een pontje.»

Veel dank aan de organisatoren Luc, André en Sonja voor dit onvergetelijk weekend.

Nachtvlinders op Fort 7

27/07/2013 - 22 dlnm

Gids : Wim Veraghtert

Leiding : Erlend Hansen

Verslag : Veerle De Saedeleer

Veel volk om 21.30 u. op deze warme en zwoele onweerachtige zaterdagavond. Het is dan ook ideaal weer voor de nachtvlinders, maar ook voor een regendouche!

Wim begint heel enthousiast met 2 boeken in de hand over vlinders en verkondigt dat er net een nieuwe vlinderatlas, tot stand gekomen met medewerking van Natuurpunt, uitgekomen is. Dit dikke boek bevat alle informatie over waar je welke dagvlinder kan tegenkomen, hoe ze leven en zo meer. Er zijn echter veel meer nachtdan dagvlinders in België: 30 veel voorkomende dagvlinders tegenover wel 2000 nachtvlinders.

Terwijl in de verre achtergrond de Tomorrowland drum gaat, heeft Wim in het fort het feest voor de nachtvlinders voorbereid met een zoete cocktail van Château Migraine (de goedkoopste rode wijn uit de Aldi+suiker). Deze cocktail werd vooraf op een aantal boomstammen gesmeerd om nachtvlinders te lokken. Onze vlinderwandeling start dus met dit 'aperitief'. Jammer genoeg doen enkel een Pissebed, een Hooiwagen en een Grauwe tuinslak zich tegoed aan de cocktail. Voor de echte gasten is het waarschijnlijk nog niet donker genoeg (of zouden ze eerst naar Tomorrowland gegaan zijn?).

We volgen Wim, in zijn element, met een vlindernet door het Fort. Aan de loskade staat een lichtval klaar, waar we later naar terugkomen. Waarom komen nachtvlinders eigenlijk naar zo'n lichtval? De meest plausibele verklaring komt van een Japanse professor: de complexe opbouw van hun facetogen maakt dat zij rond de lichtbron een zeer donkere zone zien, waar zij

proberen in te vliegen. Afhankelijk van welk deel van de ogen belicht wordt, zien ze deze zone echter steeds ergens anders. Resultaat: een hectische vlucht naar het licht toe. Nachtvlinders met grotere facetogen vliegen gemakkelijker naar het licht. Een UV lamp trekt de meeste nachtvlinders aan.

Nachtvlinders worden ingedeeld in Macro- en Microvlinders. Het onderscheid is echter artificieel, ook binnen de Macrovlinders zitten er heel kleine vlinders. Macrovlinders komen voor in 17 families waaronder uilen, spanners, en zo meer. Wist je dat 30% van het dieet van vleermuizen bestaat uit nachtvlinders? En dat nachtvlinders het echo-locatiegeluid van vleermuizen horen? Niet te verwonderen dat sommige ook een afweersysteem hebben gemaakt: Beer- vlinders horen het geluid en roepen terug (in crescendo, net als de vleermuizen) om hun sonar in de war te brengen.

De eerste wetenschappelijke (Latijnse) naam valt, en met een reden: een aantal jaren terug hadden nl. alle nachtvlinders enkel een wetenschappelijke naam. Om de drempel te verlagen voor beginnende vlinderaars hebben Nederlanders in 2001 een standaardlijst opgesteld van Nederlandse namen voor Macronachtvlinders, een tweetal jaar terug ook voor microvlinders. Veel vlinders hebben daarbij een naam gekregen met een verwijzing naar een ander dier.

Ter hoogte van de bunkertjes komen we een dagactieve nachtvlinder tegen: de Gamma-uil. Deze volksverhuizer vliegt ook overdag. Hoe kan je echter het onderscheid maken tussen een dag- en een nachtvlinder? Dat gebeurt aan de hand van de sprietten: dagvlinders hebben een knopje aan het uiteinde, nachtvlinders hebben dat niet of hebben gevederde sprietten. Ook hoe de vleugels in rust gevouwen worden, kan een indicatie zijn: dagvlinders leggen hun vleugels plat tegen elkaar verticaal boven het lichaam, nachtvlinders doen dit niet. Voor alles gelden echter uitzonderingen! Google trouwens ook eens 'radar entomologie', een interessante techniek om nachtvlinderbewegingen te bestuderen.

Ondertussen is het goed donker en komen we terug bij de eerste van in totaal 4 lichtvallen. Een heel aantal nachtvlinders (of motten zoals ze soms oneerbiedig genoemd worden) heeft zich daar al laten vangen! Wim steekt ze behendig in potjes, wij bewonderen ze gretig. Vele zijn gewoon prachtig! Hier volgt een niet exhaustief lijstje: Sergeant-majoortje, Marmerspanner, Kleine zomervlinder, Haarbos, Wapendragger, Slakrups, Stro-uiltje, Zandhalmuiltje, Klaverblaadje, Rozenblaadje, Gele eenstaart, Dromedaris, Gele tijger, Pinguintje,

Kameleonbladroller... De hele lijst kan je terugvinden op <http://zuidrand.waarnemingen.be>. Kijk zelf eens wat soorten na, of beter: kom volgende keer meekijken!

Ook bij de tweede lichtval veel gevleugeld volk. Het is echter al de hele tijd min of meer aan het druppelen en nog voor middernacht gaan opeens de hemelsluisen wagenwijd open. De tweede lichtval wordt dus verlaten en ook de andere lichtvallen moeten wachten. We verhuizen allen naar de Ijsvogel waar sommige deelnemers volledig doorweekt toekomen. Een harde kern blijft plakken met een Gageleer hopen op een vervolg, mocht de regen stoppen. Een uur later is er echter niet veel beterschap en eindigt ook voor de verslaggeefster het nachtvlinderfeest. Pas bij het opruimen (rond 2.30 u.) ontdekt Wim nog een geweldige vlinder, een Grote beer, aan de eerste lichtval.

Totaal aantal gevonden nachtvlindersoorten: 87, waarvan een 60-tal nieuwe voor het fort op de waarnemingsite. Bedankt aan alle deelnemers maar vooral aan Wim voor deze boeiende wandeling en hopelijk tot spoedig voor het vervolg!

Verslag steltloperocht

4/08/2013 - 26 dlnm.

Gids: Luc Van Schoor

Leiding: Rudy Vansenant

Verslag: Wim Roelant

Op een mooie zondag 4 augustus vertrokken we met 26 deelnemers richting Zeeland voor de jaarlijkse steltloperexcursie. Luc kondigde bij de start aan dat hij ons vandaag wat meer zou vertellen over waar de meest bekende soorten vandaan komen, hoe ze leven (solitair of in groep) en waar ze naartoe gaan nadat ze onze contreien hebben bezocht. Natuurlijk lieten we vandaag ook andere vogels niet links liggen. Eerst bezochten we de Noord-Bevelandse Inlagen, met als eerste stop de Wanteskuup. Hier bleken na enig telwerk tot 6 Bruine kiekendieven in de lucht te hangen of te pleisteren op de dijk. Blijkbaar had het lokale koppeltje meer succes gehad dan menig ander roofvogel dit broedseizoen (te wijten aan een héél slecht muizenjaar). Verder hadden we hier nog mooie waarnemingen van Gele kwikstaarten, een mannetje Rosse stekelstaart, Putters en Ringmussen alsook de eerste stelten als Witgat en Oeverloper. Aan de 's Gravenhoekse Inlaag konden we naast de bedelende jongen in de Visdiefkolonie ook nog Tureluur, tal van eenden met jongen en sommige gelukkigen onder ons ook een Baardmannetje in de kijker krijgen. Het gekende Bokkegat bekeken we

vandaag langs een minder gekende weg. Onze tochtkapiteins hadden immers een kijkmuur gevonden waarlangs we mits het betere duw-, trek- en klimwerk en bijhorende hilariteiten, met de zon in de rug een prachtige schare aan stelten konden bewonderen. Menig Grutto, Zwarte ruiter, Kempphaan, Bosruiter, Kluut, Witgat en Oeverloper passeerde hier de revue, wat velen onder ons de duimen en vingers deed aflikken. De nieuwe hut aan de Kijkhoogte gaf ons de kans verschillende soorten van dichtbij te bekijken. Zo zwom er een koppeltje Zomertaling rond, wat voor enkelen de eerste maal was dat ze deze soort zagen. Voordat we onze dag verderzetten op Schouwen, voorzagen we de interne mens van de nodige spijs en drank in Den Olijken Tapper, een etablissement dat we reeds kenden van eerdere tochten in Zeeland. In de straat waar onze auto's stonden, zaten op een vlinderstruik tal van vrolijke vladderaars zich te goed te doen aan de nectar van de paarse bloementrossen. Zo determineerden we verschillende Dagpauwogen, Atalanta's, Distelvlinders maar ook Kleine vossen en een aantal Gamma-uiltjes. Dit deed ons er aan herinneren dat het dit weekend ook nationale vlindertelling was. De eerste stop na "den noen" was de Schelphoek. Na Lucs interessante uitleg over de verspreiding van ondermeer Grutto en Rosse grutto (of was 't nu toch Krombekstrandloper?) en over het sociale gedrag van steltlopers (in broedtijd met een territorium, tijdens trek in grote groepen) wierpen we onze blik op dit gekende getijdgebied. Helaas was er op een Regenwulp op de dijk na weinig dat echt dichtbij zat. Wel zagen we hier nog Oranje luzernevlinder. In de Prunje hadden we vanaf de Delingsdijk iets te veel tegenlicht om geschikte waarnemingen te doen in dit uitgestrekte gebied. Een gemengde vlucht Zilver- en Goudplevieren deed ons echter hopen op leuke waarnemingen bij de volgende stops. Inderdaad aan de gekende Flauwers en Wevers Inlagen ontvingen we de kers op de taart van deze reeds geslaagde vogelkijkdag. Naast de talloze Bonte strandlopers, Rosse grutto's en Visdiefjes genoten we hier van een tiental Krombekstrandlopers, 30 Dwergsterns, 100 Bontbekplevieren en ongeveer 10 Kanoeten. Verschillende van deze soorten waren nog in prachtkleed wat natuurlijk leuker is dan hun saaiere bruin-grijze winteroutfit. Hoewel de aantallen later op het seizoen gestaag groter worden, verdwijnt ook dan de kans om nog exemplaren op hun paasbest te kunnen bewonderen. Vandaar dat

deze tocht de laatste jaren reeds begin augustus georganiseerd wordt. Omdat er de afgelopen week een Poelruiter, een steltloper die gewoonlijk verder oostelijk dan de Lage Landen doortrekt, gemeld was in de Schakerloopolder op Tholen, werd besloten om langs die weg huiswaarts te keren. Daar aangekomen genoten we nog van verschillende steltlopers en ander gevogelte maar de poeltjes boden ons helaas niet de gewenste ruiter. Maar dat was echter zeker geen domper op een geslaagde tocht onder een zonnig hemelgewelf en uiteraard ook de deskundige begeleiding van Luc en Rudy, waarvoor hartelijk dank.

Fortwandeling - Pinteling - 2de hands boekenverkoop.

11/08/2013 - 41 dlnm.

Leiding: Lucy de Nave - Tuur Wuyts

Verslag: Rina Vredenburg

De traditionele zomerwandeling op Fort 7 is stilaan uitgegroeid tot een vaste waarde. Dit jaar was het eventjes anders: een lange strenge winter, een voorjaar als verlengstuk van de winter, vervolgens een wekenlange hittegolf en zie het resultaat. Terwijl andere jaren het hoogtepunt van de bloemenpracht ergens in juli valt kon men verwachten dat dit moment een aantal weken zou opschuiven, zoals het hele natuurgebeuren trouwens. Maar neen, de verzengende hitte heeft alles voortijdig doen uit bloeien, verdorren en verschroeien. Niettemin bleef de zomerse fortwandeling annex pinteling een datum om naar uit te kijken. Behalve de leerzame wandeling met bekwame gidsen wordt er dan immers vooral gezelligheid gepleegd.

Eerst het ernstige gedeelte - Ondanks de povere toestand van bloem en plant leerden we nog een heleboel wetenswaardigheden zoals bv. onze Kaardenbol, de trots van het fort, die toch niet de echte Kaardenbol was die bij het ruwen van weefsels werd gebruikt. Onder de loep werden verspreidingsmechanismen duidelijk: hechtrankjes en weerhaakjes die in de pels van dieren blijven hangen, zoals Klit. Verder "mierenbroodjes", een mierzoet aanhangsel van de zaden van Stinkende gouwe. Mieren zijn er dol op. Dan nog: zaden van de Gele lis, zo vederlicht dat ze op het water wegdrijven van de moederplant om niet op de dichtbegroeide bodem te verstikken.

Al tijdens de wandeling sloeg het weer om van warm en zonnig naar zwaar bewolkt en buiig.

Vóór het lokaal van de IJsvogel stonden tafeltjes en stoeltjes klaar voor de drankjes en de lekkernijen. Helaas, kletsnat geregend. Dan maar alles naar binnen. Het was een beetje behelpen, maar het ging. Intussen konden we al een blik werpen op de 2de hands boeken die daar te koop lagen. Het waren beslist geen beduimelde en uitgerafelde aflatertjes zoals vroeger, lang geleden, de schoolboeken bij Moorthamers. Neen, wat hier te koop werd aangeboden, waren stuk voor stuk waardevolle boeken in goede staat. Ondergetekende, die gezworen had geen boeken meer te kopen -wegens plaatsgebrek- heeft hier andermaal meeneed gepleegd.

Jaja. . . na een deugddoende begroeting van alle bekenden en een babbel met deze en gene, zat het feestje er weeral op.

Tot nog eens.

Foto's p.35 - Bosbeekjuffer © GvB

Foto's p.36 - onder: Bandheidelibel © GvB

NATUURFOTO TENTOONSTELLING

3-29 December

SCHOENMARKT 35, ANTWERPEN

KBC-toren

meer info op WWW.BVNF.BE
Bond Verantwoorde Natuurfotografie

Foto: Rudi Delvaux

zaterdag 9 - 12u /
alle werkdagen 9 - 16.30u /
21 - 22 & 28 - 29 december 9 - 18u

vrije toegang

kalender

6 oktober: Uilenbos
13 oktober: de zuidrand van het Meerdaalwoud te Nethen
20 oktober: paddenstoelen op Fort 7
27 oktober: Markiezaat + Brabantse Wal + Molenplaat
3-4 november: geen activiteit
10 november: herfstwandeling op Fort 7
17 november: vogeltocht Linkeroever en Saeftinge
23 november: avondwandeling "Ruik en hoor het duister"

30 november: behaag. .. natuurlijk
1 december: vogelexcusie Zuid Beveland en Veerse meer
8 december: mariene op de Oosterschelde
15 december: winteravond
*21 december: winterzonnewende
2 januari: wandeling op Fort 7
5 januari: Jenevertocht Tholen
12 januari: Anderstad
19 januari: mossentocht
25 januari: winteravond - werk van eigen leden

Teksten voor het volgend nummer van rAntGroen ontvangen we graag ten laatste op 15 november.